

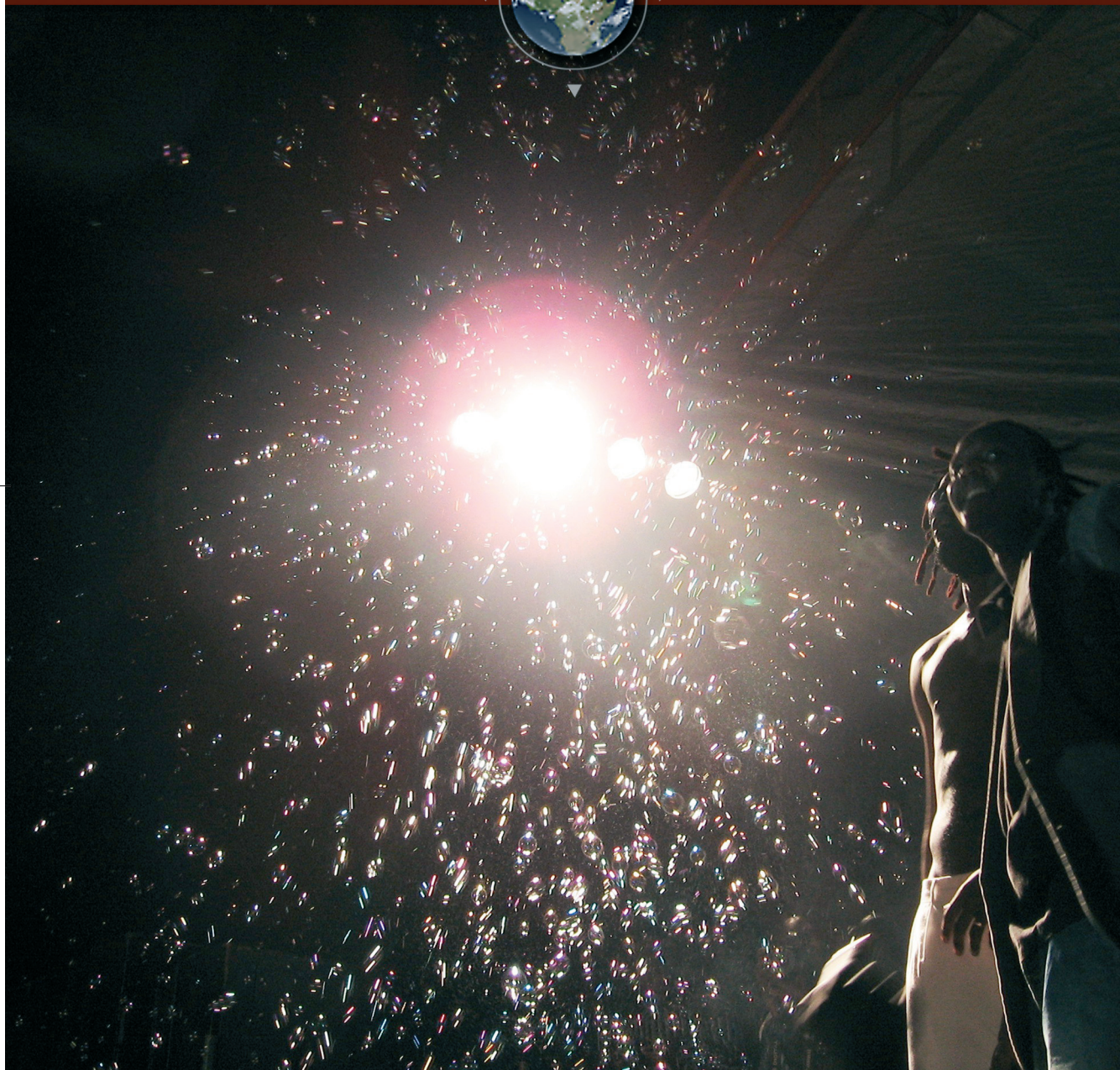
ETNOGRAFISK TIDSSKRIFT

JORDENS FOLK

NR. 1 - JUNI

2009 - 44. ÅRGANG

SKYGGESIDER

JORDENS FOLK

Jordens Folk er et populærvidenskabeligt etnografisk tidsskrift, der udgives af Dansk Etnografisk Forening og udkommer med fire hæfter årligt. **Jordens Folk** udgives med støtte fra Kulturministeriets bevilling til almenkulturelle tidsskrifter. www.jordensfolk.dk

Ansvarlige for dette nummer

Lars Højer, Bjarke Nielsen, Thomas Fibiger, Maria Louw og Maj Nygaard-Christensen.

Ansvarshavende redaktør Maria Louw

Redaktion

Maria Louw, Lars Højer, Steffen Dalsgaard, Lotte Isager, Rasmus Kudahl Kaae Munch, Marie Bræmer, Bjarke Nielsen, Camilla Ziedorn, Jakob Krause-Jensen, Martin Demant Frederiksen, Maj Nygaard-Christensen, Martine Lind Krebs og Thomas Fibiger.

Aarhus Universitet, Afdeling for Antropologi og Etnografi, Moesgård, DK-8270 Højbjerg

Årsabonnement

220 kr. (inkl. moms og forsendelse)

Lossalgsspris: Under 10 stk. - 60 kr. pr. blad.

Over 10 stk. - 40 kr. pr. blad

Årsabonnement inklusive medlemskab af Dansk Etnografisk Forening: 300 kr., 200 kr. for rabatmedlemmer.

Årsabonnement indbetales til gironr. 195 1408.

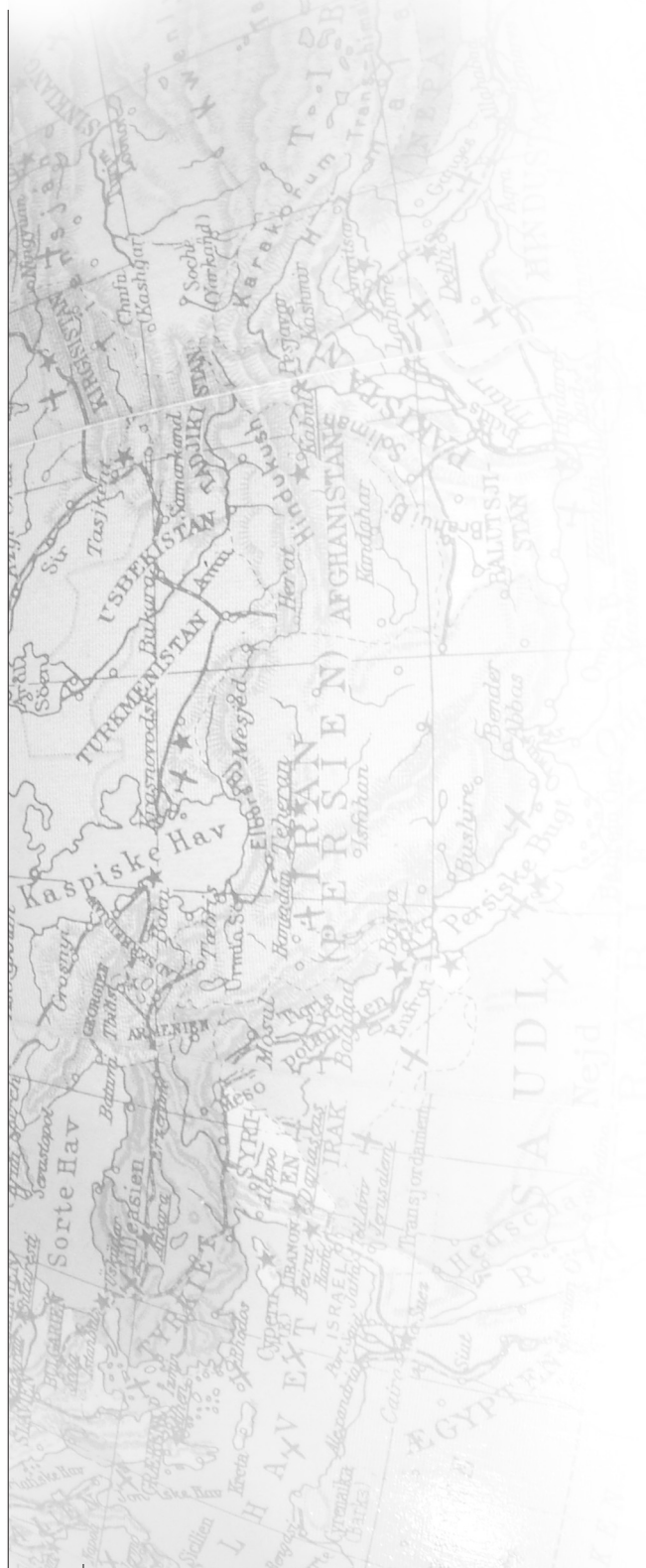
Henvendelse ved køb af numre

Dansk Etnografisk Forenings Sekretariat,
ved Thomas Christian Mikkelsen
Afdeling for Antropologi og Etnografi,
Moesgård, DK-8270 Højbjerg
telefon +45 8942 4626.
træffetid onsdag fra 12 - 15

Billedtilrettelæggelse og layout Christina Dahl

Produktion Schultz Grafisk

Forsidefoto: Nanna Schneidermann

S K Y G G E S I D E R

af LARS HØJER

Skyggesider har potentiale. De viser tingene fra en anden side, inspirerer antropologer til at gribe pennen og udfordrer tingenes tilstand. Og de siger en masse - og noget andet - om den etablerede sociale eller kulturelle orden ved at vende den på hovedet eller forvrænge den, eller ved slet og ret at udstille bagsiden af medaljen. I antropologien har skyggesider længe været i søgelyset, og de har på mange måder været en bastant del af antropologiens eksistensberettigelse i det sidste århundrede. De andre, de marginaliserede og de(t) særlige er blevet en integreret del af antropologiens metier. I dette nummer af Jordens Folk har vi ønsket at reaktualisere denne kritiske antropologiske interesse i forhold til nutidens verden. Hvordan kan man tænke antropologien - som en antropologi om skyggesider - i forhold til den nye verdensorden, aktuelle problemstillinger og antropologien selv? Vi har bidrag, der forholder sig til det hele.

I åbningsartiklen introducerer Rane Willerslev, Nils Bubandt og Christian Suhr et nyt forskningsprojekt, der sætter skygger på den antropologiske dagsorden. Om end artiklen er mere teoretisk end hvad der sædvanligvis bringes i

Jordens Folk, anslår den en lang række temaer, der er at genfinde i de mere etnografiske bidrag: skyggesider er ambivalente zoner der både reflekterer, er i modsætning til og lever i kraft af det eksisterende; de er hverken fiktioner eller realiteter, ord eller ting, magt eller modmagt, om end de samtidig er begge dele. I Nanna Schneidermans sprudlende artikel om unge popstjerner fra Ugandas slum bliver marginaliserede unge gjort til præsidenter og præsidenter gjort til gangstere, og ingen kan længere se på hverken den politiske elite eller den 'fortabte' afrikanske ungdom på helt samme måde igen. Regnar Kristensens bidrag om migrant-arbejdere på offshore-industrier i Mexico giver os en vigtig påmindelse om, at skyggesider ikke bare skal glorificeres for deres kritiske og kreative potentiale, men langt oftere er kendetegnet ved en tilstand af håbløshed og magtesløshed - eller slet og ret undertrykkelse. I Maj Nygaard-Christensens artikel om statsbygning og demokratisering på Østtimor er det den etablerede ordens eksterne skyggesider, dens fjender, der kaster lys på den etablerede ordens interne skyggesider. I en uigennemskuelig politisk verden på Østtimor bliver op-

røreren Alfredo - den politiske elites erklærede fjende nummer et - set som den, der med klarsyn kaster lys over magtens virke og gør den politiske orden transparent for almindelige mennesker. Skyggesiderne er nærmest normaliteten i Martin Demant Frederiksen artikel om at leve i skyggen af mafialignende strukturer i Ajara i Georgien. I Ajara forsøger unge at skabe et forholdsvis frit og normalt liv udenfor den kriminelle hverdag, og det udbredte stof- og alkoholmisbrug, ved at eksperimentere med gangsterrap. Ane Bonde Rolsted skriver om prostitution i Thailand og om de prostitueredes fremtidsdrømme i en verden befolket af NGO'er, respektfulde omgangsformer, stats-sanktionerede kvindebilleder, materielle ønsker og sexindustri. Sidst men ikke mindst fortæller Kirsten Møllegaard om organhandel som en skyggeside ved koblingen af nye medicinske muligheder og neoliberale tilstande, men hun viser samtidig, hvordan rygter og konspirationsteorier kan mobilisere marginaliserede grupper og give dem muligheder for både at forstå og handle i en ofte makaber verden.

God læselyst!

Fotograf, Christian Suhr.

På Moesgård startede vi i efteråret 2008 et nyt komparativt forskningssamarbejde med fokus på skygger. Projektets mål er at identificere de sociale og fysiske kontekster, hvori skygger fremtræder og har reel betydning for de mennesker, der lever med dem. Vi er interesserede i, hvordan mennesker handler med eller i skygger, og hvad skygger gør ved de mennesker, der befinder sig i deres nærhed.

Der er især to aspekter, vi er in-

teresserede i. Det første vedrører skyggenes natur og ontologi: flygtige, luftige, gennemsigtige og svære at begribe. Det andet aspekt omhandler skyggenes epistemologi: hvad ved vi om skygger, hvorfor overses skyggerne så ofte i antropologisk analyse, og hvordan kan vi i højere grad inddrage skyggerne i antropologien?

Skyggenes ontologi

Fysisk set kan skygger beskrives som fravær eller huller i lys. Lys

belyser kun det, som lyset oplyser, og skygger opstår præcis der, hvor lyset ikke kan nå - nemlig på de belyste genstandes bagsider. Semiotisk kan skygger beskrives som et 'indeks' - et spor eller aftryk af den fysiske virkelighed. Skygger er med andre ord afhængige fænomener, for de ville ikke eksistere, hvis der ikke var noget, der kastede dem. De er i den forstand en slags ontologiske parasitter. Afhængigheden går imidlertid også den anden vej. Først og fremmest

SKYGGE

- ANTHROPOLOGI

I antropologien er skyggen ofte blevet brugt som en metafor til at beskrive den 'anden' eller 'mørke' side af de samfund og kulturer, vi studerer. I denne artikel giver vi nogle bud på, hvordan man - etnografisk snarere end metaforisk - kan undersøge skyggernes konkrete liv i diskurser, praksisser, forestillinger, politik og ikke mindst i de fysiske rum, hvor skygger fremtræder. Ligeledes beskriver vi, hvordan sådanne undersøgelser kan give nye perspektiver på antropologiens forståelse af centrale begreber såsom sjæl, ånd, magt, lys, sprog, viden og objektivitet.

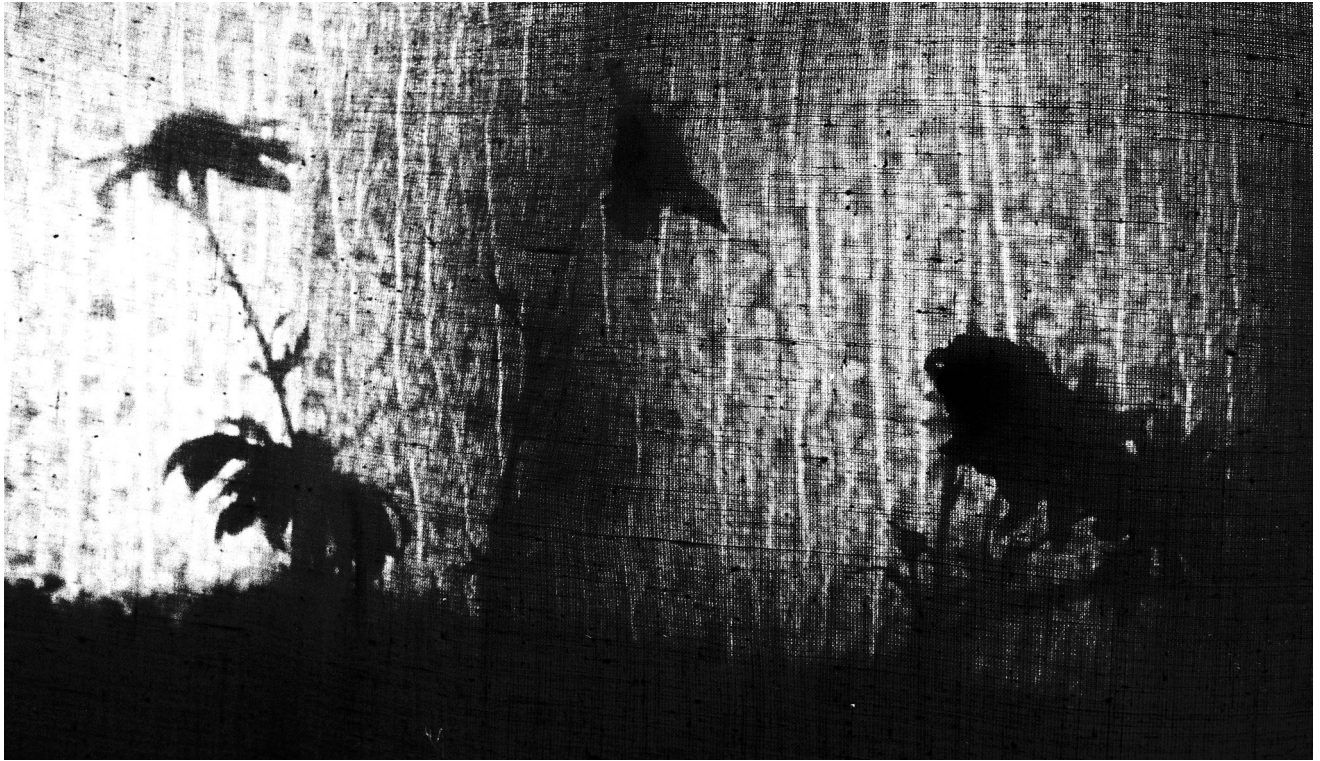
af Rane Willerslev, Nils Bubandt og Christian Suhr

er en genstands skygge overordentlig vigtig for vores mulighed for at opfatte genstandens tredimensionelle udstrækning i rum. Derudover overlapper skyggernes og lysets natur hinanden, og der er mange situationer, hvor vi ikke er i stand til at skelne mellem de to fænomener. Tager vi eksempelvis et grønt glas og placerer det mellem en lampe og en væg, er det uklart, hvorvidt det grønne aftryk på væggen er grønt lys eller grøn skygge. Man kunne indvende,

at skyggen bare er en bestemt intensitet af lys kendetegnet ved dens relative forskellighed til andre intensiteter af lys. Men denne særlige intensitet indeholder ikke desto mindre to modsatrettede kvaliteter: nemlig en grad af oplysning og en grad af opslugning af lys. Ifølge Aristoteles' non-kontradiktionsprincip kan en ting ikke besidde en kvalitet og samtidig ikke besidde denne kvalitet. Hvis A er B, kan A ikke samtidigt være ikke-B. I eksemplet med den

grønne plet på væggen er det imidlertid uklart, hvorvidt plettens essens faktisk både er og ikke er henholdsvis lys og skygge, eller om det er vores forsøg på at begribe pletten, lyset og skyggen, der producerer et epistemologisk paradoks.

Skyggernes flertydige ontologi er muligvis årsagen til, at skygger ofte bruges til at referere til tilværelsens flygtige, ustabile og ofte udefinerbare kvaliteter. Ofte bruges skygge-begrebet til at betegne

Fotograf, Carsten Nielsen.

de ting, der er, men alligevel ikke er. Fænomener, som vi i antropologien kalder for ånd, sjæl, bevidsthed, forfædre og spøgelse er derfor ofte af de folk, vi studerer, beskrevet med betegnelser, der refererer til skygger. Man kan undre sig over, hvorfor den direkte oversættelse af skygge-begreber bliver ignoreret i antropologiske analyser til fordel for begreber som 'sjæl' og 'ånd'. Den engelske antropolog Edward Tylor beskrev i slutningen af 1800-tallet animisme som 'sjælens doktrin', men de fænomener han analyserede bliver faktisk i mange kulturer beskrevet som skygger. Hos jukagierne i Sibirien, for eksempel, har alle fysiske ting en anden form for liv eller en skjult side, som kaldes for ayibii, der betyder skygge. Ayi-

bii'en refererer til ideen om en 'dobbeltgænger' eller 'tvilling', som manifesterer sig samtidigt med objektet, men i form af dets ånd. Således fanger den spændingen i alle skyggebilleder: ting, der aldrig kun er dem selv, men altid også noget andet. Skygger refererer således til en genspejling af én selv, men også til ens egen modsætning. De ontologiske, moralske og epistemologiske dilemmaer, dette indebærer, udviskes let, hvis vi i analysen udskifter skygge-begrebet med eksempelvis 'sjæl'.

Blandt folk på øen Halmahera i det østlige Indonesien står skygger (kaldet gurumin) for ens bevidsthed, som ved døden skilles fra ens krop og ens 'åndedræt' (nyawa) for at blive omdannet til en forfaderånd. Dette gøres gennem be-

gravelsesritualer. Bliver disse imidlertid ikke foretaget korrekt eller helt undladt, fordi man ikke kan blive begravet, omdannes ens skygge til en 'stinkende skygge' (kaldet gurumin madorou); en ond ånd, som besætter folk og gør dem til kannibalistiske hekse. Ens skygge indeholder derfor et dobbelt og modsatrettet potentiale, som ved døden kan omformes til enten en beskyttende forfaderånd eller en dødbringende heks. Mange steder i Ægypten mener man ligeledes, at mennesker fødes og dør med en dobbeltgænger. Denne dobbeltgænger (qarin/qarina) er på én gang skyggen af ens krop og sjæl. Da den i reglen er af det modsatte køn som sin menneskelige partner, og da skyggen ønsker at have sit menne-

ske for sig selv, er det ofte skyggen, der forårsager problemer som jalousi, barnløshed og ægteskabsproblemer i menneskets liv. Men qarin kan også vise sig som tro hjælper, hvilket blandt andet var tilfældet med Jesus' qarin Gabriel og profeten Mohammeds qarin. Ofte tager dobbeltgængere skikkelse af katte og hunde, men kan dog kun ses af særlige mennesker såsom idioter eller personer med særlige religiøse evner. Det, som de vestlige videnskaber ofte har forstået som en dualitet mellem krop og ånd, er altså i Ægypten Sibirien og Indonesien langt mere kompliceret end som så. I fysikken finder forestillingen om dobbeltgængere uventet genklang i de meget omdiskuterede eksperimenter med generering af antistoffer, som ligeledes beror på en antagelse om at stof med nødvendighed må fødes med dets modsætning, dets antistof.

Et komparativt fokus på skyggen i dens mangeartede manifestationer, anvendelser og udtryk kan således sætte spørgsmålstegn ved nogle af antropologiens klassiske begreber. Hvordan ville vores antropologiske forståelse af eksempelvis sjæle og ånder se ud, hvis vi tager skyggens ontologi alvorligt?

Skyggebilledet af vores krop ser ved første øjekast ud til at adlyde vores bevægelser fuldstændigt; vores skygge følger os overalt. Uanset hvad vi gør, gør skyggen det også. I modsætning til vores krop er skyggen imidlertid lavet af ingenting og kan umiddelbart virke uvæsentlig. Ikke desto mindre er vores skygge af stor betydning for vores fremtræden som jordiske kroppe. På trods af skyggernes flygtige karakter og selvom skyg-

ger ofte forbindes med det spirituelle og overnaturlige, er skyggerne også den ultimative bekræftelse på vores kropslige tilstedeværelse som jordiske væsener, der kan skære huller i lys. Væsener, der ikke kaster skygge, og skygger, der ikke har kroppe, er således to ikke-menneskelige modsætninger, som ofte bruges i myter og fortællinger til at artikulere centrale paradokser i menneskelivet.

Selvom skyggen tilsyneladende følger vores bevægelser, er den ikke altid en tro tjener af vores krop. Ved at påtage en bestemt positur kan vi forsøge at give vores skygge en bestemt form. Men vores forsøg fejler ofte, da skyggebilledet ikke udelukkende er under vores kontrol. Vores skygges imitation af os selv kan undertiden opleves som en subtil ironi - en grotesk forvrængning eller efterabning af vores krop. Nogle gange kan vi ligefrem opleve, at skyggen gør ting med vores krop, som vi helst ville have været foruden. Skyggen har tilsyneladende en egen agens og karakter som delvist ligner; men samtidig manifesterer sig helt anderledes end vores krop. Dette er tilfældet på Halmahera, hvor gurumin ikke bare refererer til skygger, men også til de ånder, som befolker verden. Disse fritflyvende skygger, som folk siger, man kun kan se ud af øjenkrogen, har afgørende indflydelse på menneskets bevidsthed, som de kan besætte, 'udvise', eller 'skære over' og dræbe. På Halmahera er mennesker i skyggenes vold, ikke omvendt. Andre eksempler på skyggens uafhængighed er de tilfælde, hvor skyggen ligefrem undertvinger det objekt, den burde have været afhængig af.

Dette sker blandt andet i H. C. Andersens eventyr 'Skyggen', hvor mennesket til sidst optræder som skyggen af sin egen skygge. Skygge-kroppens reversibilitet findes i mange myter verden over, hvor ånde-skygger lever parallelt med menneskenes verden i grænselandet mellem det synlige og usynlige. Hos jukagireme er en persons skygge en reinkameret død forfader, som på den ene side animerer den levende person med liv, og som kan hjælpe ham eller hende imod farer, men på den anden side har et ønske om at vende tilbage til Skyggelandet, hvor den døde kom fra og derfor kan lede sin 'herre' i døden. Blandt jukagirene er skygger, til trods for deres gennemsigtige og luftige karakter, således anset for at besidde en egen vilje, og de har magt og indflydelse i menneskenes verden.

Hvilke nye perspektiver og alternative forståelser af skyggernes ontologi kan sibiriske eller indonesiske etnografier give os på den vestlige videnskabs gængse forståelse af skygger som 'huller i lys'? Hvordan kan vi eksempelvis gentænke idéer om visualitet, oplysning, synlighed og mangel på synlighed i relation til kosmologier, hvori skygger eksisterer uafhængigt af jordiske objekter?

Skyggens epistemologi

Tager man de vestlige videnskabers besættelse af lys og oplysning i betragtning, kan det ikke undre, at skyggerne ofte overses i antropologiske analyser. Platons berømte hulelignelse sætter dagsordenen. I hulen oplever fangerne skyggerne som virkelighed. Ikke desto mindre er disse skygger blot forvrængede refleksioner af en

virkelighed, som fangerne ikke har adgang til. Filosofiens mål er ifølge Platon ved tankens kraft at trænge ud af denne sansernes skyggeverden til sandhedens og fornuftens lys. Ligesom i megen anden vestlig tænkning, bliver skyggerne degraderede til falske refleksioner i modsætning til den sande viden, som skal findes i lyset. Mens sansningen er falsk og formørket, er fornuften sand og oplysende. Lys giver observatøren en fornemmelse af vished, som udgår fra en forestilling om, at det, der er oplyst og blotlagt, ikke kan indeholde hemmeligheder, der kan overraske eller desorientere os. Problemet er imidlertid, at ting i denne verden har brug for skygger for at kunne fremstå som synlige. Den synlige verden fremstår mere klart på grund af dens skygger. Viden om verden er derfor nødvendigvis afhængig af både skygger og sanser. Hvordan ville vores epistemologi se ud, hvis vi tager skyggenes og sansernes betydning i menneskelivet alvorligt? Dette ville åbne for en legende epistemologi, der ville værdsætte flertydighed, uvished, skiftende perspektiver og betydninger frem for at stræbe mod synlighed, klarhed, oplysning og objektivitet.

Sprog

Fra Saussure har vi lært, at sprog består i et grundlæggende princip om modsætning eller negation - at et sprogtegn netop er, hvad det er, i dets eksklusion af andre tegn. Poststrukturalister har endvidere pointeret, hvordan sprogtegn forudsætter fraværet af det objekt, der betegnes. Sprog er således først og fremmest karakteriseret gennem negation og fravær. Vores sprog erstatter og står

i stedet for objekter, og i den forstand er alt sprog metaforisk. Men hvordan vil sprog se ud, hvis vi prøver at forstå det gennem skyggens epistemologi? Sandsynligvis ville sproget blive kropsliggjort på samme måde som skygger afhænger af deres fysiske omgivelser, uden hvilke de ikke ville manifestere sig. I modsætning til Saussure's opfattelse af sprogtegn som værende uafhængige af den virkelighed, der beskrives, så ville sprogtegn set gennem skyggens epistemologi kræve et referencepunkt udenfor sproget. Skyggen er hverken-eller, både-og. Derfor kan skyggens epistemologi mediere mellem den konventionelle modsætning mellem lingvistiske og naturlige tegn. I modsætning til Saussures tomme lingvistiske tegn bærer skyggen betydning i sig selv, men i modsætning til det 'naturlige tegn' er denne betydning ikke begrænset til én enkelt betydning.

Magt

Med Michel Foucaults teori har vi lært, at magt ikke kan lokaliseres til et bestemt sted. Magt er alle steder som et uendeligt og usynligt netværk, der omkranser og væver sig igennem os. Men hvordan kan vi forstå magt gennem skyggens epistemologi? Set gennem skyggen vil magt stadig være immateriel, men dog ikke usynlig. I så fald skulle vi søge efter magten på samme måde som malerens blik afsøger objekterne i det magiske felt mellem skygge og lys. Magt set gennem skyggenes epistemologi kan ikke kun forstås gennem de strukturer og institutioner, vi normalt forbinder magten med, men må i lige så høj grad søges i modsætningerne til dens synlige og vilde manifestationer.

Set gennem skyggenes epistemologi vil magten altid indeholde sit eget skyggebillede af negation, modstand og utilsigtethed. Hvor skyggen, ifølge Foucault, i den tidlige oplysningstid var et sted, man kunne gemme sig for den centraliserede og synlige magt, kan den moderne form for magt, som han beskriver med begrebet 'governmentality' ligeledes forstås som den magt vi overser, netop fordi den ligger badet i lys. Selv det klare lys har med andre ord sine skyggesider.

Synet

Det er klart, at lys og syn er forbundet. Nyere kritik af synssansens 'imperialisme' i antropologien har påpeget vigtigheden af at fokusere på andre sanser og de epistemologier, disse sanser medfører. Der er imidlertid også behov for at genoverveje synet i sig selv, for det at se og ikke se er ikke nødvendigvis modsætninger. På Island og i Indonesien er en 'ånde-skygge' noget, du undertiden kan få et glimt af ud af øjenkrogene. Du ser den næsten og så alligevel ikke helt. Selvom synet i videnskaben har fået en særlig status som den sans, der giver os vished og klarhed, så er synet i praksis forbundet med lige så meget tvivl, usikkerhed og ambivalens som de øvrige sanser. Måske er det ligefrem på grund af synets særlige status - på grund af synets umiddelbare troværdighed - at det samtidig også er forbundet med ambivalens. Mens vi ofte taler om og kan føle os udsat for optiske illusioner, synsbedrag og fatamorganaer, er det sjældent, at vi taler om smags-, lugt- eller lydbedrag. Viden og bedrag, tillid og mistillid synes at hænge sammen. Efter oplysningstiden opfattes

synssansen som den mest troværdige sans, men samtidig er synssansen også den sans, der næstmest bliver offer for bedrag. Hvordan ville alternative epistemologier, der baserer sig på skyggen, relatere sig til viden og forfalskning, vished og ambivalens?

Billeder

Da film, video og fotografi består af både lys og skygge, kan kameraet vise sig at være særligt anvendeligt i undersøgelsen af skyggenes betydning i menneskelivet. På Halmahera betyder gurumin således ikke bare skygge og bevidsthed, men også afspejling eller billede. Da et filmhold i 1980'erne lavede et filmprojekt på øen, var lokalbefolkningen stærkt positiv, fordi filmen ville vise deres gurumin - deres billede eller afspejling - for verden og dermed gøre dem kendte. De mente således, at filmen ville få folk i andre lande til at 'huske' deres gurumin, deres skygge/afspejling/bevidsthed/billede, på samme måde som de selv husker deres egne forfædres gurumin. Ligesom skyggen hæfter fotografier sig fast som indekser af de fotograferede genstande gennem en lettere forvrænget kopi. I den visuelle antropologi er foto, film og video blandt andet blevet brugt til at indfange og undersøge menneskers umiddelbare erfaringsverden og følelsesmæssige udtryk. Sådanne udtryk kommer til syne i ansigtsfolder og kropsholdninger, hvilket kameraet kan indfange i nuancer af skygge og lys. Huller i lys bliver til aftryk i celluloid eller på en chip. Gennem beskæring, komposition og montage af billedsekvenser skaber film og fotografi samtidig en analyse, et sæt af perspektiver på den virkelighed, der gengives. I

modsætning til den sproglige akademiske analyses præcision er fotografiet og filmens analyse imidlertid ofte - som skyggen - af en mere åben, tvetydig og implicit karakter. Fremfor eksplicitte konklusioner, tilbyder fotografisk og filmisk analyse særlige muligheder for at fremmane de umiddelbare relationer mellem den materielle verden og dens beboere, mellem ytringer, kropsbevægelser og ansigtsudtryk, og i det hele taget de skyggeområder i menneskelivet, der svært lader sig indfange i entydigt akademisk sprog. ■

Forslag til videre læsning:

Drieskens, Barbara. Living with djinns.

Saqi Books, London 2008.

Sorensen, Roy. Seeing dark things.

The philosophy of shadows. Oxford University Press, US 2008.

Hochleitner, Martin, Dirk Luckow og Karsten Ohrt. Shadow Play. Kehrer Verlag 2005.

FORFATTERNE ER ALLE TILKNYTTET AFDELING FOR ANTROPOLOGI OG ETNOGRAFI, AARHUS UNIVERSITET. RANE WILLERSLEV ER LEKTOR OG LEDER AF ETNOGRAFISK SAMLING PÅ MOESGÅRD MUSEUM. HAN HAR UDFØRT FELTARBEJDE BLANDT JUKAGIRERNE I SIBIRIEN. NILS BUBANDT ER LEKTOR OG HAR UDFØRT FELTARBEJDE PÅ HALMAHERA I INDONESIA. CHRISTIAN SUHR ER PH.D-STUDERENDE OG FILMINSTRUKTØR OG HAR UDFØRT FELTARBEJDE BLANDT KAMELDRIVERE VED PYRAMIDERNE I ÆGYPTE.

Arabisk åndeskygge krydser en vej. Ukendt fotograf.

www.youtube.com/results?search_type=&search_query=djinn&aq=f

Vægmaleri af Bobi Wine i Kamwokya.

De første toner af hittet Ghetto med tunge dancehall beats brøler ud over menneskemængden, der øjeblikkeligt svarer med jubel, skrig og dans, da de ser deres helte Bobi Wine og Nubian Li fra Firebase Crew springe op på scenen. "Hør, I politiske ledere, forstå det her: vi stemte på jer for at I skulle redde os. Men nu har I overladt os til os selv!" synger Nubian, mens Bobi iført en alvorlig mine og tunge sølvkæder med

masser af glitrende vedhæng lægger de muskuløse arme over kors. En midaldrende kvinde danser op til scenen og rækker 1000 shillings op til ham, mens yngre fans hvinende trækker deres lommetørklæder op og pudser hans sneakers, da han træder frem for at tage i mod pengene. 'Vi elsker dig, Mister President,' råber kvinden, inden hun vender tilbage til sin plads. Tusinder af øjne følger de to 26-årige idoler på scenen,

for at få hver eneste detalje i deres performance med. Badet i lys falder millioner af sæbebobler ned over Nubian Li og ghettopræsidenten Bobi Wine, der begge synes at være skabt til et liv som popstjerne.

Men aftenen og historien starter et helt andet sted.

Firebase Ghetto

Kamwokya er en dal mellem Kampalas finere kvarterer, hvor

GHETTOPRÆSIDENTEN OG SÆBEBOBLERNE

- EN HISTORIE OM POPSTJERNER I KAMPALA, UGANDA

Afrikanske unge har store problemer. Der er for mange af dem, de er utilpassede og voldelige, og de har ingen plads eller rolle i samfundet. Sådan ser mange på unge mænds situation i Afrika. Men i Kampala laver en gruppe unge musikere kreative bobler af forandring midt i storbyens slum. Lyt bare.

af **NANNA SCHNEIDERMAN**

ambassader og internationale NGO'er befolker brede avenuer med hvide pick-up trucks og skinnende Mercedes benz'er. I Kamwokyas mudder løber barfodede børn jublende gennem vandpytter til tidens toner fra nærmeste transistor, mens deres mødre koger majsmel og mændene spiller terninger i tilfældigt sammenflickede træskure. En gammel kvinde skraber skrald op af en afløbsrende. En gruppe unge mænd

hænger på en veranda og venter på, at noget skal ske, mens solen går ned over bliktagene. De deler en joint og skæbne med hundredetusindevis af andre afrikanske unge. Mørket sænker sig, og lugten af forfald og skuffelse svider i næseborene midt i den livlige storby. Foran Dream Studios, bag markedet, mødes jeg med landbrugsministeren Fantom Lovins, der ud over sine ministerielle pligter i Firebase Crew passer studierne på det nærliggen-

de universitet. Lidt genert og slet skjult stolt fører han mig ind ad en port med påskriften 'Politi ingen adgang', og ind i en verden hvor samfundets sociale orden og kontrol synes at være sat ud af spil.

Her har Firebase Crew deres faste tilhørssted, deres Ghetto. I en lille baggård, der lugter stærkt af urin og mados fra naboenes køkken, bliver vi mødt af sang og ballade fra tre unge drenge, der skiftes til at frisere sig i et knækket

Showtime. Live performance på club volts.

Begeistrede fans pudser idolets sko.

spejl klistret fast på betonvæggen. "Velkommen til parlamentsbygningen!" udbryder Fantom og slår ud med armene. Over døren til et lille rum, hvorfra lyden af et lokalt musik-TV-program strømmer, står der 'Ghetto Office'. Her er premierminister Nubian Li ved at forklare slagplanen til de medlemmer af crewet, som skal med ud til aftenens performances.

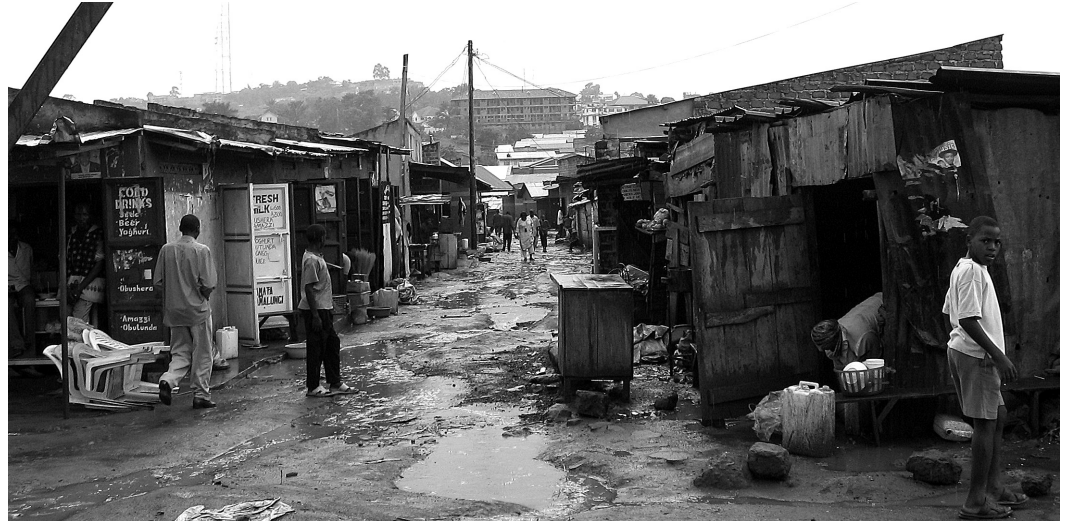
Omkring deres musik har Firebase skabt en boble, hvor de gængse opfattelser af hvad der er op og ned i det Ugandiske samfund er sat ud af spil, og hvor ghettopræsidenten Bobi Wine og hans ministre regerer både i slummen og i den lokale musikindustri. Her går drømme om rigdom og respekt i opfyldelse, og man har kun foragt til overs for samfundets såkaldt respekterede og seriøse borgere som politikere, politimænd og præster. Firebase er '100% bad news' og dyrker det farlige og forbudte. Ghettopræsident Bobi Wine har flere gange

udtalt til pressen, at han både dyrker og ryger marihuana, og at han og hans crew ikke er bange for at forsvare deres position som landets største stjerner med mere end ord. Firebase Crew er en talentfabrik hvor unge, der ellers lever på kanten af samfundet, får plads i spotlight: i radioen, på tv, på internettet og ved koncerter med titusindvis af fans.

En rigtig mand

Nubian, Bobi og Fantom voksede op i 1980'ernes og 1990'ernes Kampala, der var præget af politisk ustabilitet, udbrud af militære kampe og AIDS pandemiens store indhug i den voksne del af befolkningen. I en by med hastigt skiftende politiske og sociale alliancer og en kraftig befolkningstilvækst, som skyldtes både migration og børnefødsler, voksede de op med bevidstheden om, at fremtiden i bedste fald er usikker. Det nye regime, der konsolideredes i de tidlige 1990'ere, bragte håb om stabilitet

og økonomisk fremgang for uganderne, og præsidenten Yoweri Museveni blev udråbt til en af Afrikas nye politiske helte. På trods af økonomisk fremgang og en lang række politiske initiativer, der har gjort uddannelse mere tilgængelig og knækket kurven af HIV-smittede, er mange Ugandere i dag bitre over Musevenis tilsyneladende uendelige regeringsperiode. I dag er næsten 80% af Ugandas befolkning på 31 millioner yngre end 30 år. For de unge i landsbyer i hele Uganda er Kampala en lokkende metropol fuld af løfter om hurtige penge og et moderne liv, så mange migrerer i håbet om at få en uddannelse og et lønnet job i storbyen. Men i Kampala er der få muligheder for at få finansieret sin uddannelse, og der er langt færre formelle jobs end kvalificerede kandidater. De fleste unge i Kamwokyas slum overlever på andres nåde i den uformelle sektor, mens de frustreret venter på, at en lysere fremtid og det gode liv

Gade i Kamwokya.

skal materialisere sig.

Selvom de traditionelle familiestrukturer er under opbrud, er det, de unge kalder et traditionelt familieliv, stadig idealet. En ung mand forventes at bygge sit eget hus, at betale brudepris i form af pengegaver eller køer til sin ud-kârmes familie og i øvrigt forsørge sin familie på alle måder via landbrug eller lønnet arbejde. Først da bliver han en rigtig mand, og først da opnår han respekt fra andre. Disse forestillinger forstærkes ofte af den måde, hvorpå ældre kontrollerer unges liv. "Når man er ung i Uganda," fortæller Nubian i Ghetto Office, "er det meget vigtigt at gøre sine forældre glade. Det er vigtigt, at vise dem respekt. De fleste spørger aldrig sig selv, hvad de vil med deres liv, hvad der gør dem glade. De gør deres familie stolt ved at få et smart job, og de sidder i deres store kontor, men de udlever ikke deres drømme. Respekten for forældrene holder dem tilbage." Jeg spørger,

hvad ordet respekt betyder i forhold til familien og det at være ung, og Nubian og Fantom Lovins forklarer i munden på hinanden, at magt og rigdom fordeles gennem uformelle netværk, hvor en big man, et medlem af den lokale magtelite, fordeler goder og tjenester. For at få respekt er det nødvendigt at opbygge alliancer med nogen med forbindelser i sådanne rige familier eller netværk. For de unge mænd betyder det ofte, at de skal arbejde meget hårdt og meget længe for ældre familiemedlemmer eller andre sociale forbindelser uden garanti for betaling eller ansættelsessikkerhed. Fantom fortæller, at det i dag er bedrageri og snyd der styrer samfundet, og ikke "vores rigtige kultur". Demografien kombineret med fattigdom gør, at de unge bliver marginaliserede nederst i alders-hierarkiet. Som yderste led i de patrimonielle netværk, står de unge uden adgang til de materielle goder, penge, jord og køer, der

kræves for at leve op til de sociale forventninger til en 'rigtig mand' og blive et respekteret medlem af samfundet.

Der opstår et modsætningsforhold mellem de unges kronologiske alder og sociale alder. På trods af at de burde, og selv ønsker, at opføre sig som det forventes af voksne, er det umuligt at tilvejebringe de resurser, der er nødvendige for at blive respekteret som voksen. Den sociale mobilitet mellem forskellige livsstadier er således stærkt begrænset af den patrimonielle sociale struktur, og problemerne vokser i takt med befolkningsandelen af børn og unge. Men de unges mænds sociale marginalisering har konsekvenser, der rækker ud over det materielle.

I musikken har Fantom og Nubian skabt en alternativ rute til respekt, der ikke er afhængig af traditionelle samfundsstrukturer.

Fanget i ungdommen

Det at unge kan finde sig selv

Fantom Lovins og Bobi Wine i Firebase Ghetto i Kamwokya.

Fantom Lovins i forgrunden i Firebase Ghetto.

uden for den sociale orden har for antropologer været en kendt sag, siden Victor Turners berømte beskrivelse af den liminale fase, der er 'betwixt-and-between' fast definerede livsstadier. I den liminale fase mellem barn og voksen gennemgår de unge en social død og bliver i en periode en trussel mod samfundets orden, fordi de mangler en social rolle, før de via overgangsritualer igen indtræder i samfundet som sociale personer. Selvom denne analyse af ungdom kan virke en smule firkantet, fortæller den lidt om, hvor alvorligt et problem det er for ugandiske unge ikke at kunne indtræde i de

voksnes rækker: de befinder sig i et socialt tomrum udenfor samfundets orden.

I offentlige diskurser om unge, både nationalt og internationalt, er spørgsmålet ofte, hvorfor de mange unge ikke formår at opføre sig som det forventes: at få arbejde og stifte familie og tage del i deres samfund. De bliver opfattet som respektløse, utilpassede, dovne eller ude af kontrol - en trussel mod samfundets orden.

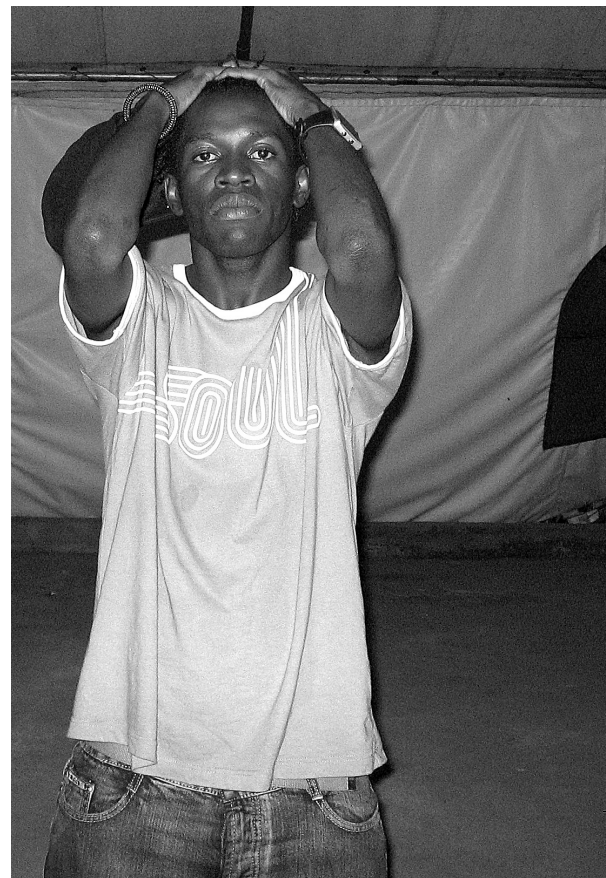
Unge mænd i Kampala uden tilknytning til arbejdsmarkedet eller anerkendte uddannelsesinstitutioner bliver automatisk kategoriseret som kriminelle udskud og stof-

misbrugere, men også studerende der ikke formår at fremvise de rette papirer (eller betale den rette bestikkelse) risikerer at blive fængslet for at være 'uordentlige' eller hænge på gadehjørnerne.

En ældre musiker udtrykker det sådan: "De unge i dag er alle steder. Men på samme tid er de ingen steder." At være ingen steder er på den ene side et udtryk for en position med få eller ingen muligheder for at handle. På den anden side er Ingensteder steder uden begrænsninger. Når Ingensteder omsættes til social praksis, kan der opstå nye steder og rum, som defineres af deres forskellig-

En fan har fået malet Bobi Wine iført kongekrone på sin motorcykel taxa.

Premierminister Nubian Li.

hed fra kendte steder og rum.

Nye toner

I 1994 startede de første karaokebarer i Kampala, hvor unge talenter fik chancen for at stå på scenen og opleve suset ved at være en stjerne i spotlight. Musikken var hiphop, r'n'b, dancehall og raggamuffin fra USA og Jamaica. Unge sangtalenter tog lynhurtigt denne underholdningsform til sig: først ved at sætte egne ord til kendte sange; senere ved at synge over medbragte CD'er med originale produktioner på natklubber og barer. På scenen er det lige meget om du har forbindelser el-

ler penge - her gælder de individuelle faktorer: talent, performance og viljestyrke. Respekt og berømmelse afgøres af publikums modtagelse, og det er muligt at vinde deres respekt med originale tekster, en god sangstemme og star quality. Karaoke kunstnerne er en generation af musikere, der ved at bruge elementer af global celebritykultur, lokale værdier og ny teknologi, i løbet af de sidste ti år har skabt en ny musikkultur for unge i Uganda. Bobi Wine og Firebase Crew har været blandt drivkræfterne i denne udvikling. Men de har på samme tid skabt et særligt socialt og politisk projekt

omkring deres musik, der har givet dem kultstatus i hele landet.

I stedet for at acceptere den strukturelle marginalisering bruger de unge drenge i Firebase deres 'udenforhed' som en ressource til kulturel innovation og social mobilitet.

Heterotopia

Sociologen Hetherington beskriver i sin bog *Badlands of Modernity* fra 1997 nye og alternative sociale rum som 'heterotopia'. Ifølge ham, spiller disse 'spaces of alternate ordering' en stor rolle i større sociale forandringsprocesser, selvom de ofte er flygtige og

forbigående, fordi de udfordrer forestillingen om rum og social orden som noget definitivt og evigt. Firebase Ghetto er for de unge et heterotopia, hvor verden bliver vendt på hovedet og ordnet på en ny måde; dårligt er godt, ghetto-unge er præsidenter og præsidenter er skurke.

I unge uganderes øjne er amerikanske hiphoppers stjernestatus i vesten skabt af deres gangsterimage og at leve livet udenfor samfundets lov og orden. På samme tid er de amerikanske celebrities personificeringen af drømme om et moderne liv og tilsyneladende uendelig materiel rigdom i form af modetøj, designer-dufte, biler og smykker. De amerikanske stjerner repræsenterer på den måde en slags utopi, hvor det at være lngesteder er kilde til respekt og succes. Rollen som gangster på kant med samfundet går igen i Kampala. Nubian Li fortæller: "Her i Uganda tror folk, at musikere er bisser og gangstere, som tager stoffer og stjæler. Hvis du synger, betyder det, at du ikke respekterer dine forældre."

Firebase Crew har taget de negative identitetsmarkører omkring unge mænd i Kampala til sig. De portrætterer sig selv som farlige gangstere ligesom deres amerikanske idoler. Ved at bruge symbolikken i amerikansk populærkultur ændrer de betydningen af de negative kategoriseringer. Med deres rabiate omgang med lavthængende jeans, jamaicansk patwa, marihuana, overdimensionerede smykker, dreadlocks og amerikanske låneord, skaber de meningsfulde kulturelle forbindelser mellem unges marginale positioner i samfundet, berømmelse og respekt, og et rigt, moderne, vestligt liv.

Deres udenforhed er mere end marginalisering. Den er udtryk for en taktisk agens, en tilegnelse af ord og symboler, der er forbundet med de farlige unge mænd i Afrika. Ved at lege med identiteter og bruge både lokale og globale elementer af populærkultur, prøver de at opløse og redefinere relationer mellem symboler og værdi; og derved ændre modsætningsforholdet mellem de sociale kategorier ung og voksen.

I Firebase Ghetto har Bobi Wine og hans ghetto regering skabt et rum for andre måder at fordele den politiske og sociale magt i samfundet. Hvis der kan være flere præsidenter og flere regeringer i det samme land, og den ene består af mennesker, der af etableringen opfattes som udskud, stofmisbrugere og kriminelle, må H.E. Museveni og den magtelite, han repræsenterer, erkende, at deres magt ikke er absolut. For Fantom Lovins er der ingen tvivl: "Hvis du går igennem byen i dag og lytter til radioen, hører du Bobi Wines sange, måske 10 gange. Hvor mange gange hører du Museveni? - ingen. Hvem tror du så, folk lytter mest til?" Og videre, hvis den ene regering består af kriminelle sociale afvigere, hvad siger det så om regeringer generelt?

Eksistensen af heterotopia, steder der er defineret ved deres anderledeshed i forhold til samfundets orden, skal på den måde forstås som kreative bobler af forandring - steder hvor alternative og skiftende sociale ordninger finder sted. Det at være udenfor eller ingen steder bliver et bevidst, politisk og socialt valg, som de unge i Firebase gør sig. Når Bobi Wine og hans crew stykker nye virkeligheder sammen af dancehall, hi-

phop attitude og lokale roller, skaber de sociale rum, hvor det at være ung, mand og fra Ghettoen får andre betydninger end dem fastsat af pressen, forældre generationen og internationale udviklingsdiskurser.

Firebase Ghetto er ikke en ny verdensorden men en alternativ ordning af sociale relationer i forhold til det gode liv. Målet er ikke at opnå den amerikanske gangsterutopi, men et spil på utopiske elementer i skabelsen af et sted hvor unge mænd finder en plads udenfor ingen steder, og vejen til respekt og det gode liv går uden om de umulige forhindringer på vejen til voksendommen.

Heterotopia i Firebase Ghetto er yderligere forstærket af massemediernes, der grådigt formidler både kontroversielle sange og grænseoverskridende handlinger til de mange radiolyttere og ugandiske diaspora i vesten. Musikken er på den måde blevet et kritisk medie i Kampala, hvor unge kan træde ud af samfundets mørke skygger - og på samme tid har mulighed for at skabe nye sociale rum for sangerne men også for deres fans.

Tilbage i Ghettoen er Bobi Wine ankommet i sin natsorte Cadillac Escalade, og Firebasedrengene rykker hjemmevandt sammen på bagsædet. "Nanna," kalder Nubian Li, "Det er showtime. Skal du med eller hvad?" Mit indre bobler af forventning, da jeg svarer ja og springer ind i bilen.

Læs mere:

Hetherington, Kevin: The Badlands of Modernity : Heterotopia and Social Ordering. London : Routledge, 1997

Meinert, Lotte: På vej mod voksenli-

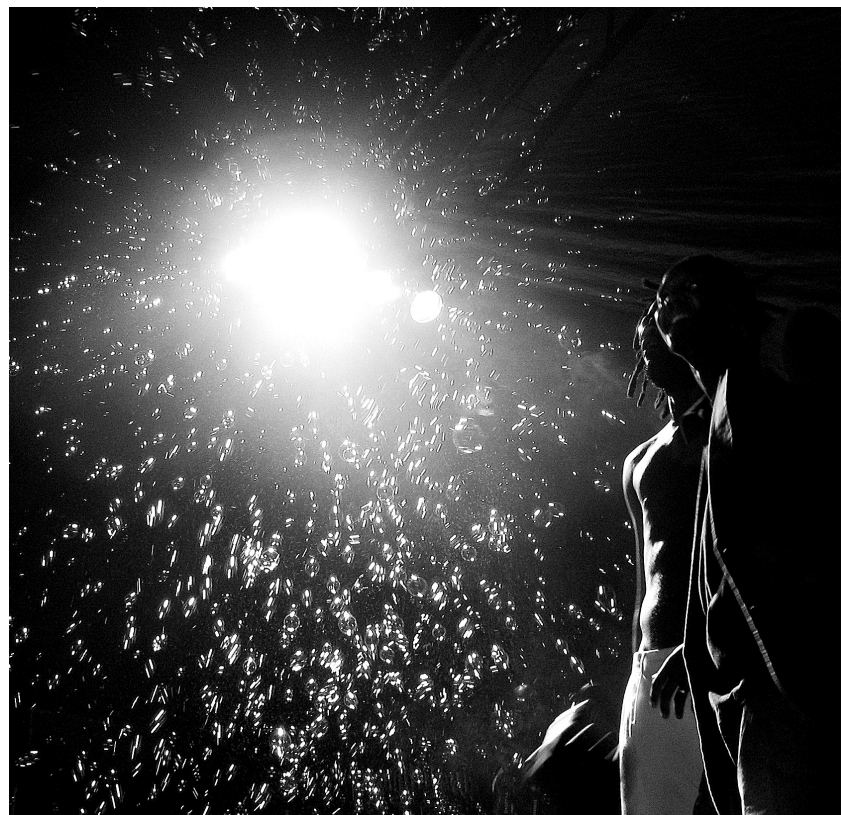
vet : modernitet og mobilitet blandt unge ugandere i: Gilliam, Olwig & Valentin (red.) Lokale liv, fjerne forbindelser. København: Hans Reitzels Forlag 2005

Perullo, Alex: Hooligans and Heroes: Youth Identity and Hip-Hop in Dar es Salaam, Tanzania. Africa Today vol. 51 no. 4 2005

NANNA SCHNEIDERMAN ER CAND.MAG. I ETNOGRAFI OG ANTROPOLOGI FRA ÅRHUS UNIVERSITET OG HAR ARBEJDET MED MUSIK I UGANDA SIDEN 2003. BOBI WINE OG HANS CREW KAN FØLGES PÅ WWW.BOBIWINE.COM OG FACEBOOKGRUPPEN 'BOBI WINE'S FRIENDS & FANS'.

Billederne er taget af forfatteren og Farouk fra Firebase Crew.

Sæbebobler.

"SÅ TÆT PÅ USA, SÅ LANGT FRA GUD"

Da jeg i 2006 befandt mig i Mexico City, fik jeg ideen til at skrive om globaliseringens skyggesider - set fra Mexico. Planen var at skrive otte artikler, der spændte fra 'offshore' produktionshaller til papirløse migranter, majsbønder og gadehandlere. Jeg ville kort sagt fortælle om NAFTA's skyggesider (North American Free Trade Agreement). Men hver gang jeg fandt en af NAFTA's skyggesider, voksede der nye skygger frem. Når samlebåndsarbejderne bliver i produktionshallerne, er det ikke fordi, der ikke er andet at gøre. Det er snarere fordi skyggesiderne af disse 'andre muligheder' overskygger deres egen situations skyggesider.

af REGNAR KRISTENSEN

De otte artikler blev aldrig til mere end fire, hvoraf denne er om samlebåndsindustrien i Nordmexico. Byen Ciudad Juarez er i dag i undtagelsestilstand pga. ekstrem kriminalitet. Tanks patruljerer gaderne efter mørkets frembrud. Fem personer bliver myrdet hver nat. Der er således om muligt flere skygger end før. Jeg prøver i artiklen at forstå NAFTA's indflydelse på fabriksarbejdernes hverdag, men bliver ladet tilbage med et endnu større spørgsmål: Hvordan ser skyggestederne ud, hvor kommer de fra, hvis dette er det mindst dårlige alternativ i deres liv?

Ciudad Juarez

I Nordmexico, kun et stenkast fra USA, er Ciudad Juarez hjemsted for en række store internationale offshore-industrier, som forsyner det nordamerikanske marked med blandt andet elektronik, tøj, plastikdimser, lægeudstyr, automobil- og våbendele. Ifølge US Department of Labor arbejdede der i 2004 omkring 260.000 personer i Ciudad Juarez' 368 maquilas (samlefabrikker), hvilket talt i denne form for arbejdspladser kun overgås af Los Angeles og Chicago i Nordamerika. Byen ses således som en succeshistorie,

hvor global frihandel har skabt jobs til fattige mexikanere og billigere produkter til vesterlændinge. Men hvad siger folk selv?

Paris Hiltons oldefar, Conrad Hilton, har engang sagt om Rio Bravo dalen, der omslutter Ciudad Juarez og søsterbyen El Paso i Texas, at der er mere lys, mere luft og mere plads her end noget andet sted på kloden. En storhed, som beboerne, ifølge ham, indånder i deres sjæl. De har store drømme og tænker store tanker, fordi der ikke er noget, der begrænser dem. Men ligesom Conrad Hilton sikkert ikke har kunnet

forestille sig sit oldebarn som en af verdens absolut mest selviscenesatte playgirls, havde han sikkert heller aldrig forestillet sig Ciudad Juarez, som den ser ud i dag med sine amerikanske, europæiske, japanske og koreanske maquilas, som lyser op i det tørre landskab.

Det er ikke just åbenhed, som møder én, når man besøger fabrikkerne. Vagterne vinker mig vredt til side, før jeg når at tage et billede af gaden og jerngitteret uden for en af byens mange fabrikker. - Det er ikke tilladt at fotografere uden en tilladelse, får jeg brysk at vide. Gaden er vel ikke deres, men som sagt, så gjort. Jeg forsøger at skaffe en tilladelse. Sikkerhedschefen afviser ikke overraskende muligheden. - Vi producerer varer, som er udsat for industrispionage, lyder afslaget, hvorefter han henviser mig til sammenslutningen for maquilaindustrien, kaldet AMAC, hvis jeg ønsker mere information. Direktøren for AMAC tager lettere misfornøjet imod mig efter at have forstået, at jeg skriver om arbejdsforholdene på maquilas. - Vi arbejder hårdt for vores klients interesser, dvs., at vi arbejder seriøst for at få bedre told-, arbejds- og skatteforhold.

Eftermiddagsholdet ankommer.

Phillips bag hegn.

I dag er området således ideelt til etablering af maquilas, takket være dets geografiske placering, de specielle told- og skatteforhold (lavere end i resten af Mexico) og den billige arbejdskraft, forklarer han. Da jeg spørger, hvordan bedre arbejdsforhold hænger sammen med billig arbejdskraft, bliver jeg henvist til at stille spørgsmålet til de respektive informationschefer på de enkelte fabrikker. Men her stopper alle henvendelser allerede ved sekretærene.

Ind i skyggen

Mexico har dog sine egne veje til at bryde isen. En vens brors ven får mig indenfor. Han har en ledende stilling i en af virksomhedene. - Ingen billeder, og du må på intet tidspunkt nævne fabrikkens navn, får jeg besked på, da

han nervøst viser mig rundt. - Informationschefen skal ikke have nys om dette. I så fald får jeg sparket, men forinden skal jeg nok sørge for, at din forbindelse hertil også får det. Det er således ikke med god velvilje, at jeg nu endelig står midt i et af det 21. århundredes globale industriapparater.

De hypermoderne installationer er pinligt rene. Uniformerede medarbejdere står i lange rækker bag bånd, hvor de med instruerede bevægelser i høj fart stanser, borer, lodder, samler og pakker produkter. Det kunne såmænd være en fabriksfabrik i USA, Japan eller Europa. De store plakater, hængt op oven over båndene, springer dog i øjnene. - Det er skemaer over produktvejene. Medarbejdere samt opsynsmænd kan med et hurtigt blik på en af

disse orientere sig om, hvorledes arbejdsområdet bør se ud. Disse tomme kasser bør f.eks. ikke være her ifølge skemaet over produktvejen. Et blik på et andet kort, hængt op ved gangen, afslører straks den ansvarlige for miseren med navn og billede, forklarer min rundviser mig.

På andre plakater annonceres 'ugens arbejder'. Det udløser en bonus til ham, men løser ikke fabrikkens grundlæggende problem med lavt arbejdsincitament, får jeg at vide. Derfor er der også banere, hvor en japansk hygiejne- og arbejdsfilosofi er udsponslet. - Rene og tilfredse medarbejdere giver færre sygedage og bedre produkter. Vi har ligeledes 'gratis' kantine og vuggestuer til medarbejderne på 'planta', som er den generelle betegnelse for samle-

Maquila bag hegn.

båndsarbejderne. Vi giver dem tilmed mulighed for at optage lån til køb af bolig, og såvel sygeforsikring som pensionsopsparing er en del af lønnen. Men hvorfor er medarbejderne så ikke mere trofaste? spørger jeg. - Lønnen er lav, svarer han. - Vi kunne godt betale mere til vores arbejdere, men der er to gode grunde til ikke at gøre det. For det første ville vi dermed destabilisere den nationale industri, som ikke kan tilbyde de samme lønninger. For det andet vil fabrikerne blot flytte til Kina. Her tjener en professionel ingeniør 1800 dollars om måneden. I Kina får han det halve. Det samme gælder for ufaglærte. Her får han 200 dollar om måned, det dobbelte af en arbejdsmand i Kina, men til sammenligning tjener ufaglærte i Frankrig 40 dollars i timen for at

trykke på to knapper, siger han.

Jeg får dog på intet tidspunkt mulighed for at tale med dem, som 'trykker på to knapper' i fabrikkshallen. Da jeg forlader fabrikkshallen, spørger jeg derfor taxa chaufføren, om han kender nogen, der arbejder i offshore-industrien. Han forklarer mig, at de fleste fra byen arbejder på 'den anden side', dvs. i El Paso i Texas. - Her er vi for dovne til denne industri, griner han selvironisk. - Maquilaernes lønninger er ikke for os her fra byen. Jeg tjener tre gange så meget som taxa chauffør. Både mand, kone og børn skal knokle dag og nat for at kunne leve af lønningerne i maquilaindustrien. Derfor henter ansættelsesbureauer arbejdskraften i Syd-mexico. Der kan de stadig bondefange fattige landarbejdere.

På jagt efter folk i maquilaindustrien spørger jeg ejeren af en snusket bar, om han kender nogen, som arbejder i industrien. Det gør han ikke. Heller ikke blandt sine kunder. Men han kunne til gengæld hurtigt forklare mig, hvordan det står til med narkokartelleme, som opererer i byen. En anden stikker mig en historie om, hvordan man smugler migranter ind i USA. Underverdenen synes grotesk nok at være nemmere at studere end maquilaindustrien. Heldigvis bryder bartjeneren ind.

- Maquilaerne gider ikke have folk, som tænker selv. De holder dig under et konstant arbejdspress med et hæsblæsende tempo. Du får aldrig tid til at tænke, heller ikke i de to pauser, du får. Ti minutter til morgenmad og en halv time til frokost. Det er alt, og maden er

Far på vej til fabrikken med sit 7 måneder gamle barn på skødet.

lort. Jeg arbejdede ved et samle-bånd, indtil bandlederen bad mig møde op en søndag i fabrikshallen uden for arbejdstiden. Der var for underligt. Jeg kom ikke og blev fyret. Dengang var arbejdet endda bedre betalt. De tilbyder godt nok vuggestue, men det er kun, indtil

børnene fylder fire år, og hvad gør jeg som mor til tre? Med en times kørsel fra min bolig til fabrikken holder det ikke. Og slet ikke med den løn. Hvordan skal jeg med 200 dollar om måneden holde både hus og tre børn. Det er der simpelthen ingen fremtid i. Her i

baren tjener jeg det tredobbelte. Pauserne er længere, og folk behandler mig bedre.

Det mindst dårlige

Jeg beslutter mig for at tage ud til fabrikkerne endnu engang, men denne gang undgår jeg sikkerheds-

ind hos chaufføren, stiger jeg på en af busserne og sætter mig ved siden af en ung mand med et barn på skødet. Metoden viser sig at virke fortrinligt til at komme i kontakt med de ansatte.

- Jeg og min kone er begge fra staten Veracruz i Sydmexico, forklarer den unge far mig lidt tøven-

på aftenholdet på fabrikken overfor. Når jeg slutter arbejdsdagen, venter hun uden for fabrikken for at overrække mig vores yngste barn. Vi hilser kort på hinanden, og jeg tager barnet med tilbage i bussen.

Barnet, der er syv måneder gammelt, rejser således i en støvet

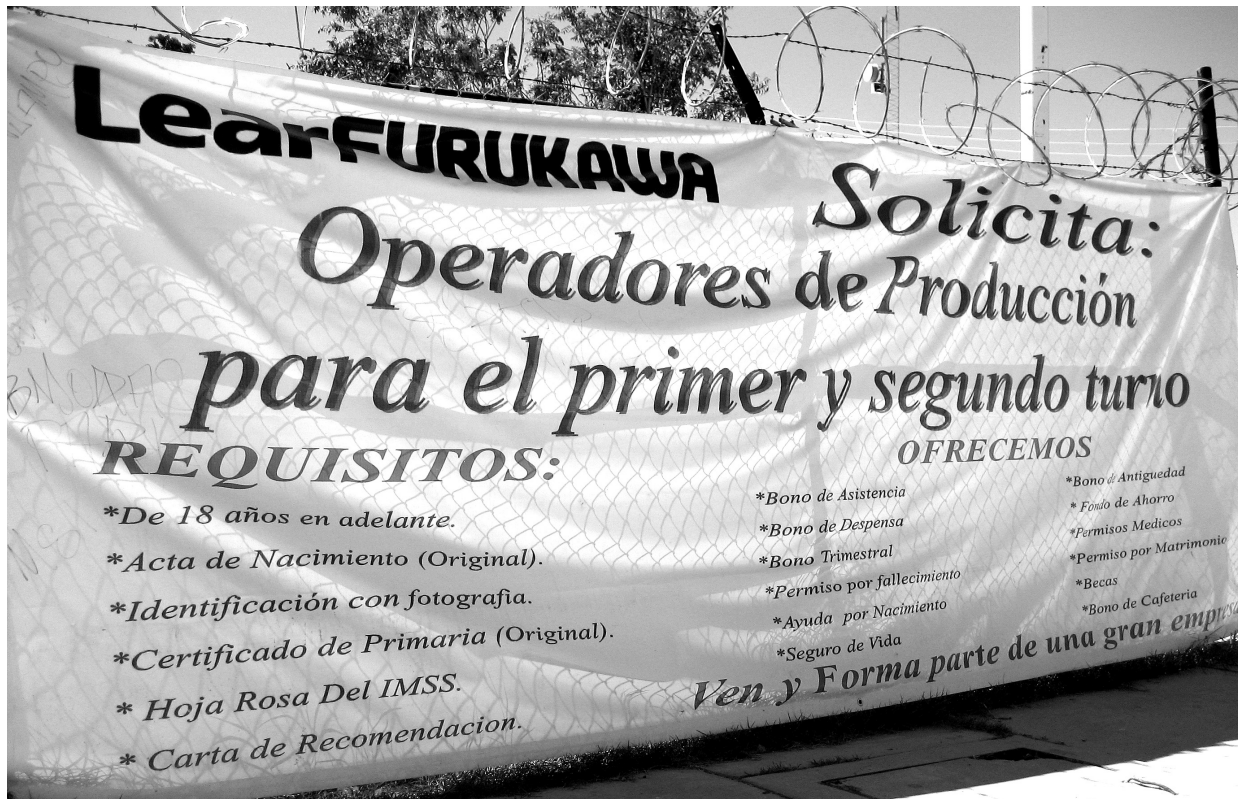
Busser til fabriksarbejdere.

de, efter at jeg har forklaret ham mit ærinde. - Der arbejdede jeg som daglejer i sukkerrørsindustrien, indtil et mobilt arbejdsbureau kom forbi i en bus og tilbød fastansættelse på en af fabrikkerne her i byen. Vi kan måske tjene det samme i Veracruz, men her er der bedre skoleforhold for børnene. Der er desuden ingen pensionsopsparing og sygesikring med i lønnen, hvis du er daglejer. Arbejdet på fabrikken er hårdt, forsætter han, nu talt varm. - Klokker seks hver morgen tager jeg med bussen og kommer først hjem 11 timer senere. Min kone arbejder

og varm bus tre timer om dagen. Det ville måske være til at bære, hvis arbejdet betalte sig. Men:

- Vi har arbejdet sådan i snart seks år til en sulteløn på maksimalt 200 dollars om måneden. Og der er ingen bedring i sigte. Tværtimod, de af fabrikken lovede bonusser falder år efter år. I 2001 fik vi 180 dollar i bonus. Sidste år gav de os 20 dollar. De siger, at der ikke er penge. Men jeg forstår det ikke. Der er altid arbejde, og tempoet ved båndet er meget højt. Når de ovenikøbet praler af, at fabrikken er en af de bedste i verden, må der være nogen, som ta-

vagterne. Jeg havde set, at bag fabrikkerne holder busser og venter i lange rækker. Efter hvert skift forlader tusinder jobbet for at lade disse udbrændte skolebusser fra USA transportere sig ud til slumkvartererne i utkanten af millionbyen. Efter at have fedtet mig

Jobannonce uden for en samlefabrik.

ger røven på dem, lyder det sarkastisk. - Men når det drejer sig om at give dig et boliglån, er de anderledes hjælpsomme. Det tager kun en uge, og du har en lille lejlighed i udkanten af byen. De trækker derefter renter og afdrag fra på lønchecken, men udebliver du fra arbejdet pga. sygdom (mere end tre dage om måneden), tager de lejligheden fra dig igen og din familie er på gaden.

En anden bryder ind. - Jeg tog mit barn til lægen den anden dag. Han havde feber. Da jeg viste min overordnede den lægeklæring, mente han ikke, det var en gyldig grund. Jeg fik ingen penge den dag. Sygesikringen er desuden bluf. Den dækker kun det mest

elementære. En tredje kommer til. - Fabrikens kantine severer hundemad. De sparer på alt. Jeg sørger for at spise hjemmefra. Der er ikke engang tid til at drikke den smule vand, som sættes frem, og toiletbesøg skal gøres i de to korte pauser. Vi er jo en del af en maskine, der ikke kan stoppe. Maquilaerne betaler alle det samme i løn, men behandlingen af ansatte og maden varierer fra fabrik til fabrik. Min opsynsmand ved båndet er flink, mens andre straks giver dig en skideballe, hvis du er lidt bagefter. Men uanset hvordan din overordnede behandler dig, er du tvunget til at arbejde. Ellers er der simpelthen ingen mad på bordet, når det bliver aften.

Adspurgt om, hvorfor hun ikke er rejst tilbage til Sydmexico, svarer hun: - Her tjener vi en smule mere pga. af pensionsopsparingen (24 kr. om måneden, hvoraf arbejderen selv betaler halvdelen) og de bonusser, vi modtager. Men det vigtigste er, at mit yngste barn studerer på universitetet. Han vil ikke tilbage til Veracruz. Flere af de andre passagerer giver deres besyv med. De fleste er mellem 25 og 40 år og kommer fra staterne Veracruz, Oaxaca og Chiapas i Sydmexico. Her er mange penge, men ingen gør noget for at pynte på byen, lyder det bebrejdende fra en af dem, som har tilsluttet sig meningsudvekslingen. - Fabrikkerne sender deres overskud andet-

steds hen, og byens egne børn tænker kun på at feste i de smudsige barer sammen med amerikanerne, som kommer for at slå sig løs på byens bordeller. Dertil kommer der tusinder af migranter, som venter i byen, indtil de har skrabet penge sammen til en menneskesmugler.

- Ingen orker at tænke på dette sted som et hjem, beklager en af arbejderne sig meget sigende. Byen er 'transit', og så alligevel ikke. Mange i maquilaindustrien har været her i 10-15 år, imens de håber på at vende tilbage til deres hjemegn. Denne drøm synes for hvert år at være endnu længere væk. De drømmer også om 'den anden side'. Men kun de lokale med en vis økonomisk indtægt får de eftertragtede grænsevisa, som giver adgang til El Paso (men ikke resten af USA). - Der tjener folk 50 dollar om dagen for at gøre rent og passe have, men det er ik-

ke for os. Vores forbandelse er, at vi er så langt væk fra Gud og så tæt på USA. De ønsker os ikke på 'den anden side'. Og det gør de lokale her i byen heller ikke. Det er kun vores arbejdskraft, de vil have, siger en kvinde modløst.

Bussen kanter sig gennem uafalterede veje i trøstesløse bydele uden indlagt vand og med åbne kloakafløb. Lidt efter lidt stiger folk af. Deres arbejdsuniformer lyser op i det grå landskab. Det er under sådanne omstændigheder, at 400 unge kvinder fra offshore-industrien er forsvundet for siden at dukke op i massegrave, voldtagne og skamferede. Men hvor nyhederne om kvinderovmordene har fået verdens opmærksomhed, har de færreste interesseret sig for de, som stadig lever, og for deres hverdag. Tiden vil vise, om deres børn får mulighed for noget bedre. Forløbig er jeg plaget af en nagende tvivl. Hvordan mon

deres hjemegne ser ud, når maquilaerne er den mindst dårlige hverdag for dem? ■

Forslag til videre læsning:

Kathleen Staudt (2008): "Violence and Activism at the Border: Gender, Fear, and Everyday Life in Ciudad Juarez", University of Texas Press.

REGNAR KRISTENSEN ER PH.D.-STUDENTE PÅ INSTITUT FOR ANTROPOLOGI, KØBENHAVNS UNIVERSITET, OG TIDLIGERE ANSAT VED FN I MEXICO CITY.

På vej hjem.

Overalt i Dili hylder graffiti-tekster 'Major Alfredo'.

Under mit feltarbejde i Østtimor i 2007 huserede den afsatte politi-major Alfredo Reinaldo og hans støtter i landets isolerede skove, hvorfra de gjorde oprør mod den politiske ledelse. I hovedstaden Dili fortalte en ven mig, hvordan hans helt 'Major Alfredo' var beskyttet af magi. Magisk beskyttelse, fortalte han, gjorde Alfredo i stand til at lokalisere de internationale styrker, der forsøgte at pågribe ham, selv i mørke. "Magien virker ligesom nat-synsbriller", uddybede han, "selv

om natten kan han se dem, uden at de kan se ham". Som antydning her opnåede Major Alfredo stor popularitet blandt dele af befolkningen, og hans oprør sluttede først i februar 2008, da han blev dræbt under et væbnet angreb på Østtimors præsident José Ramos Horta. Det var nemlig ikke kun mørket, Major Alfredo mentes i stand til at gennemskue, men også den politiske orden, som det internationale samfund har været med til at forme. Artiklen vil se nærmere på hans kritik af den po-

litiske elite, og på hvordan hans popularitet også skyldtes hans evne til at udfordre den internationale orden, som Østtimor i stigende grad oplever at stå i skyggen af.

Fra FN-success...

Østtimors løsrivelse fra Indonesien i 1999 skete på et tidspunkt, hvor FN havde en række langt fra succesfulde interventionsprojekter bag sig. Det var medvirkende til, at det 'internationale samfund' satte ind med al-

MODERNE PROFETER OG INTERNATIONALE SKYGGER

FORESTILLINGER OM LOKAL MAGT I ØSTTIMORS DEMOKRATISERINGSPROCES

Antropologiske studier har pointeret, hvordan en stigning i vold og kriminalitet samt et øget fokus på retfærdighed ofte optræder som en uafsløelig del af demokratiseringsprocesser i postkoloniale samfund. Rygter om sammensværgelser og skjulte, politiske kræfter er ikke blevet mindre som følge af det internationale samfunds udbredelse af begreber som god regeringsførelse og 'gennemsigtighed': på lokalt niveau opleves verden med andre ord ikke nødvendigvis som mere 'transparent'. Denne artikel forfølger en lokal rebelleders forsøg på at bringe klarhed over en uigennemskuelig politisk orden i et land, der har huset en af de mest ambitiøse, internationalt ledede, statsopbygnings- og demokratiseringsprocesser.

af MAJ NYGAARD-CHRISTENSEN

le sejl på den lille halvø, der huser en befolkning på lige omkring 1 million mennesker. Befolkningen, der i årtier havde oplevet en skarp isolation fra omverdenen på grund af den indonesiske besættelse, så pludselig endeløse rækker af FN-biler, helikoptere, midlertidige hoteller, caféer, restauranter, supermarkeder, internetcaféer og barer rykke ind i den lille hovedstad Dili. Østtimor blev et exceptionelt eksempel på internationalt styret genopbygning og statsopbygning:

her fungerede FN ikke bare som statsopbygger, men i en periode også som selve staten. Denne ekstreme grad af international intervention, håbede man, kunne bidrage til, at Østtimor kunne blive årtusindskiftets FN-succes-historie; det kunne blive startskuddet til en ny æra af effektive FN-projekter.

...til lokal forfejling

Dette håb forblev intakt indtil 2006, hvor en voldelig konflikt brød ud. En af de mest åbenlyse

følger heraf var de mere end 100.000 internt fordrevne, som under mit feltarbejde et år senere fortsat var bosat i flygtningelejre i og omkring hovedstaden. Konflikten opstod på grund af uoverensstemmelser i landets hær, der mest bestod af tidligere medlemmer af den guerillabevægelse, der i årtier kæmpede mod Indonesiens besættelse af landet. Uoverensstemmelserne gik på, at nogle soldater følte sig overset i forhold til de, der ansås for at have spillet

Graffiti i byen Baucau i september 2007.

en større rolle i uafhængighedskampen. 'Major Alfredo', som han lokalt blev omtalt, blev for alvor kendt, da han i protest deserterede fra hæren og flygtede med et antal andre soldater. Senere søgte de tilflugt i afsides skovområder i højlandet, hvor de, stærkt bevæbnede, tilbragte de næste mange måneder. Krisen i militæret spredte sig hurtigt til andre sektorer, herunder politiet og dele af regeringen. Blandt Østtimors befolkning medførte krisen en udbredt mistænkeliggørelse af den politiske elite, som man mente var involveret i den eksplosion af vold mellem civile, der efterfulgte krisen i militæret. Dette resulterede blandt andet i en fængselsdom til én politiker samt i premierministerens afgang.

Da krisen brød ud, havde FN over en årrække været ved at formindske sin tilstedeværelse i Østtimor. Samtidig begyndte andre internationale organisationer også at trække sig ud i troen på, at landet i stigende grad kunne stå på egne ben. Som nævnt ovenfor resulterede krisen i 2006 imidlertid i

det delvise kollaps af en række af de institutioner, der stod for at opretholde lov og orden: hæren, politiet og regeringen. Som følge heraf gik Østtimor fra at være blevet beskrevet som en potentiel succeshistorie til at rykke højt op på listen over 'forfejlede stater'. Reaktionen herpå blev en opgradering af FN-administrationen og indsættelsen af 2250 internationale tropper, størstedelen australske. Alfredo Reinado blev fra international side anset som selve symbolet på, at den politiske orden, FN forsøgte at indføre, var ved at mislykkes. De internationale tropper blev derfor stillet til opgave at forsøge at fange Reinado, så han kunne blive stillet for en domstol. Som indikeret ovenfor lykkedes dette ikke, og han forblev på fri fod indtil hans involvering i angrebet på Østtimors nyligt valgte præsident, hvori Reinado selv blev dræbt.

Moderne profeter

Under sin tid i bjergene opnåede Reinado enorm folkelig popularitet. Fra sit skjul påtog han sig rollen som en slags moderne,

profetisk statskritiker. Hans lange monologer bestod af skarpe angreb på den politiske elite. I stedet for at tilslutte sig et politisk parti, var Alfredos kritik rettet mod både de dominerende politiske partier samt oppositionspartier. På en optagelse videregivet på Youtube, gav Alfredo en tale på engelsk, som minder om de mange, han fremførte på lokalsproget tetun. I videoen ses han siddende i et bjergområde, skarpt bevogtet af sine bevæbnede soldater, mens han fordømmer det politiske lederskab og deres, ifølge ham, manglende håndtering af krisen i 2006: "Ved slutningen af året må de [politiske ledere] hellere have gjort noget! Hvis ikke, har de fejlet i deres lederskab. De har fejlet i regeringen. Hvis du fejler i din regeringsperiode - så er det bedre at pakke sammen og gå, min ven. ... Du kan ikke lede nationen ... Hvad der end sker, er der nogen, der skal passe på den her nation for at sikre stabilitet og sikkerhed. ... De [politiske ledere] taler som børn! De taler ikke som ledere af nationen. De tænker kun

gennem deres egoer". Fra international side blev Alfredos oprør anset for helt uforlignelig med et moderne demokratisk system, men lokalt så man noget anderledes på det. Hans mange støtter betragtede det nemlig som en højst aktuell og påkrævet kritik af det politiske lederskab, der efter krisen i 2006 ansås for at have svigtet i forhold til selv at overholde demokratiske spilleregler.

Usynlige kræfter og gennemsigthed

Østtimoresiske opfattelser af politik er, efter 24 års ufrivillig inkorporering i den indonesiske republik, i høj grad farvet af indonesiske opfattelser heraf. Som beskrevet af blandt andre Benedict Anderson hentes mange politiske metaforer i Indonesien fra de javanesiske teatertraditioner. Selve det indonesiske syn på politik som et stort drama, mener Anderson, har rod heri. Et andet eksempel er ideen om en 'dalang' - dukkefører i det javanesiske skyggeteater, der fra sit skjul bag et oplyst lærred styrer sine dukker. Publi-

kum kan se skyggerne af dukkerne træde frem på lærredet, men ikke dukkeføreren. I politisk forstand henviser en 'dalang' således til en usynlig, skjult magt, der trækker i trådene og styrer det politiske spil. En lignende opfattelse af politik har i stigende grad kendetegnet Østtimoresisk politik efter uafhængigheden. Alfredos popularitet skyldtes i høj grad hans forsøg på at bringe klarhed over en politisk orden, som de fleste opfatter som uigennemskuelig. Desuden promoverede han ikke sig selv som politisk leder, men som 'neutral' eller 'upartisk', hvilket vandt stor popularitet. Det skyldes i høj grad den indflydelse indonesiske opfattelser af politik har på Østtimoresiske, hvor politikere ses som korrupte, amoralske størrelser, der først og fremmest er motiveret af egen vinding. De mange internationale organisationers indflydelse på demokratiseringsprocessen har imidlertid også spillet en rolle. Deres fokus på begreber som 'gennemsigthed', 'god regeringsførelse', og støtte til organisationer betragtet som 'uaf-

hængige', eller 'neutrale' har haft stor indflydelse på skabelsen af 'det upartiske og gennemsigtige' som lokalt fejrede politiske idealer. Således var de hyppigste begrundelser fra støtter af Alfredos voldelige oprør, at han var *imparsial*; upartisk, eller *independen*; uafhængig.

Stjernestøv og maskulinitet

Andre omtaler af Alfredo Reinaldo tydede på, at majorens popularitet også skyldtes hans idealisering som et post-uafhængigheds sex-symbol og som et medieidol. Når han ikke optrådte i militæruniform, var han iført sorte solbriller og en hvid undertrøje, der afslørede et par ordentlige overarme. Mindst ét våben bidrog altid til det hårdkogte ydre, majoren blev kendt for. Der gik rygter om unge piger, som drog op i bjergene for at tilbyde sig som elskerinder. Selv de af mine yngre, kvindelige bekendte, der var imod hans politiske agenda, lod sukkende bemærkninger falde om, hvor 'lækker' majoren var. Denne stjerne-status blev i høj grad skabt ved

kla'ak
sani, hatene mundu

semanal

Numeru 2/18 Janeiru 2008
50 centavus (\$1 folin solidaridade)

Autor Krizi 2006

RESTAURANT

VILA VERDE
RESTAURANT

International
Cuisine

"Your Steak House"

Layanan reservasi di
Hotel Vila Verde:
7264035, 7316375

FULL AC
± 44 PAXS

OPEN AIR
± 80 PAXS

Avisforside på lokal avis stiller spørgsmål ved hvem den 'virkelige' bagmand bag krisen i 2006 var: premierminister Xanana Gusmão eller Major Alfredo?

hjælp af moderne medieteknologi. Blandt andet optrådte han i et interview i det indonesiske talkshow 'Kick Andy'. Alfredos lokale cirkulation som rebelsk medieidol fandt sted via distributionen af en lang række kopi-DVDer, som blev fremvist hos de få heldige ejere af TV-apparater, hos hvem naboer og venner ofte flokkes for at se film. Nogle DVDer var kopier af udenlandsk producerede udsendelser. Andre var lokale produktioner, der viste majoren i hans skjul i bjergene og i flere sås han sidende i skoven, hvorfra han fremførte lange monologer til kameraet om hans holdning til den politiske elite i Dili og til det internationale samfund. Endelig cirkulerede en række DVDer med sammenklip af forskellige fotografier fra krisen i 2006: nærbilleder af dræbte politifolk, brændte huse, forkullede lig og, igen og igen, portrætter af en bevæbnet, camouflage-klædt major Alfredo.

Den form Alfredos stjernestatus har fået i Østtimor er ikke en helt ny tendens. I mange henseender virker den til at være modellet på tidligere tiders guerillakæmpere. Især minder DVD-produktionerne med Alfredo i sit skjul i skovene om de få optagelser af uafhængighedskampens mest populære, karismatiske leder, Xanana Gusmão, der fandt vej ud af Østtimor under landets indkorporering i den indonesiske republik. Og som Alfredo blev det, var også Gusmão kendt for at være en damernes mand. Gusmão havde udkæmpet en del af guerillakampen i området omkring byen Los Palos, hvor jeg udførte en del af mit feltarbejde. Her yndede folk at joke med, at 'Xanana', som han populært kaldes, havde "mange børn i

området, men ingen koner". Fortællinger om virilitet, maskulinitet og styrke har således længe fungeret som hovedingredienser i fortællinger om karismatiske lederskabsfigurer og deres oprør mod fremmede styrker. Det paradoksale i Alfredos oprør var imidlertid, at det opstod så kort efter, at landet netop havde opnået to af de absolut mest centrale krav fremsat under modstandskampen mod Indonesien: uafhængighed og demokratisk styre.

International styrke og lokal magi

Det samme er tilfældet med de mange rygter, der omhandlede Alfredos evne til at snyde og udkonkurrere fjenden ved brug af magi. Under den indonesiske besættelse benyttede guerillakæmperne sig af magiske amuletter i kampen mod indonesiske soldater. Der findes mange historier om, hvordan Xanana Gusmão på grund af magisk beskyttelse var i stand til at forvandle sig til dyr eller slet og ret blive usynlig. Lignende historier florerede i 2007 om Alfredo Reinados styrkeprøve med internationale militære styrker. Også han blev anset som 'usårlig' på grund af hans beskyttelse af lokal magi.

Lokale avisrapporter medvirkede til, at historierne om Alfredos magi blev transformeret fra rygter til 'viden'. En af de største lokale aviser bragte en række rapporter fra området omkring byen Same, hvor Alfredo holdt til. Én af artiklerne berettede om, hvordan rituelle ledere her havde velsignet major Alfredo Reinado med den 'magiske kraft' fra "Dom Boaventura". Sidstnævnte var en lokal leder fra samme område,

der i 1910-1912 anførte et af de mest aggressive angreb mod det portugisiske styre, som Østtimor var underlagt indtil 1974. Som følge heraf bliver Boaventura i dag anset som et særdeles vigtigt nationalt klenodie og som styrken af lokal magt overfor udefrakommende kræfter. En senere avisforside berettede om, hvordan 'Black Hawk' helikoptere måtte opgive at få ram på Alfredo under et væbnet angreb på hans gemmested. I artiklen fortalte en beboer i området, at de alle formodede, at Alfredo måtte være omkommet under det voldsomme angreb. Til deres store overraskelse så de imidlertid, at han til sidst på afslappet vis spankulerede uskadt væk fra sit gemmested. En anden beboer fortæller i artiklen forundret om, hvordan helikopterne - på en ellers klar og solrig dag - pludselig blev indhyllet i sorte skyer, hvilket gjorde det umuligt for besætningen at følge med i, hvad der foregik på landjorden. Den slags historier om personers usårlighed på grund af magisk beskyttelse anses typisk som bevis på, at disse udviser moralsk korrekt og retmæssig adfærd. Modsat anses eksempler på fjendens sårbarhed derfor også som bevis på, at deres kamp er moralsk forkert. Dette var netop tilfældet for de udenlandske tropper, der mødte stigende kritik på grund af deres voldsomme militæraktioner omkring Same, rettet mod Alfredo og hans støtter. Der begyndte snart at florere rygter om, at Australierne faktisk havde lidt flere menneskelige tab. "De vil bare ikke indrømme det. Hørte du ikke den flyvemaskine i nat?", spurgte min ven, en entusiastisk Alfredo-

Lokal styrke og 'magt' var også et tema i valgkampagne i 2007. Her en valgplakat fra Xanana Gusmãos parti, der lover en 'stærk nation'.

støtte, mig. "Du ved, at der aldrig er fly om natten. Det er kun, når de flyver deres døde hjem". Alfredos popularitet skyldtes i høj grad, at han var i stand til at udkonkurrere internationale styrker og på den vis udstille svagheder i det internationale samfund. Desuden skal hans popularitet ses i sammenhæng med en på det tidspunkt voksende følelse af, at Østtimor trods sin officielle status som uafhængig, ny nation ikke var rigtig 'uafhængigt'.

I skyggen af den internationale orden

Som nævnt ovenfor opstod Alfredo Reinado som særdeles populær, national karakter på omtrent samme tid, som Østtimor gik fra at blive betegnet som en

'FN succeshistorie' til at rykke højt op på listen over forfejlede stater. Denne internationale rangliste over succeser og fejltagelser gik ikke ubemærket hen på lokalt plan. Her begyndte man at tale om den Østtimoresiske nation som 'syg', 'nyfødt', 'svag' og ude af kontrol. Historier om lokal styrke og 'potens', som dem fortællingerne om Alfredo illustrerer, skal ses i sammenhæng med Østtimors plads i den globale orden, som listen over forfejlede stater udtrykker. Som jeg også har foreslået, har 'det internationale samfund' på sin vis været en medspiller i skabelsen af lokale opfattelser af 'politik' og 'demokrati' som uigennemskuelige og skyggebelagte domæner. Særligt FN har været udsat for megen kri-

tik af den manglende vilje til at 'timorisere' nationsopbygningsprocessen. 'Timorisering' henviser til graden - eller manglen på samme - af inklusion af Østtimoreserne selv i genopbygningsprocessen. Den politiske orden er dermed ikke kun uigennemskuelig, men også uigennemtrængelig. Dermed blev FN's administration af landet af mange timoresere oplevet som en højst ekskluderende process. En anden form for eksklusion er den, man finder særligt i hovedstaden Dili; som tidligere nævnt ankom det 'internationale samfund' med en komplet 'udviklings-infrastruktur' bestående af underholdnings, komfort- og serviceindustrier rettet udelukkende mod det internationale samfund, eller i hvert fald mod modtagere af

Østtimors politiske orden er skabt i samspil med en række internationale organisationer. Her en FN-bil parkeret foran parlamentsbygningen i Dili.

internationale lønninger. Dermed har også selve den fysiske dimension af det internationale samfunds tilstedeværelse i landet været med til at tydeliggøre Østtimors marginale position i verdensordenen.

Politiske skygger

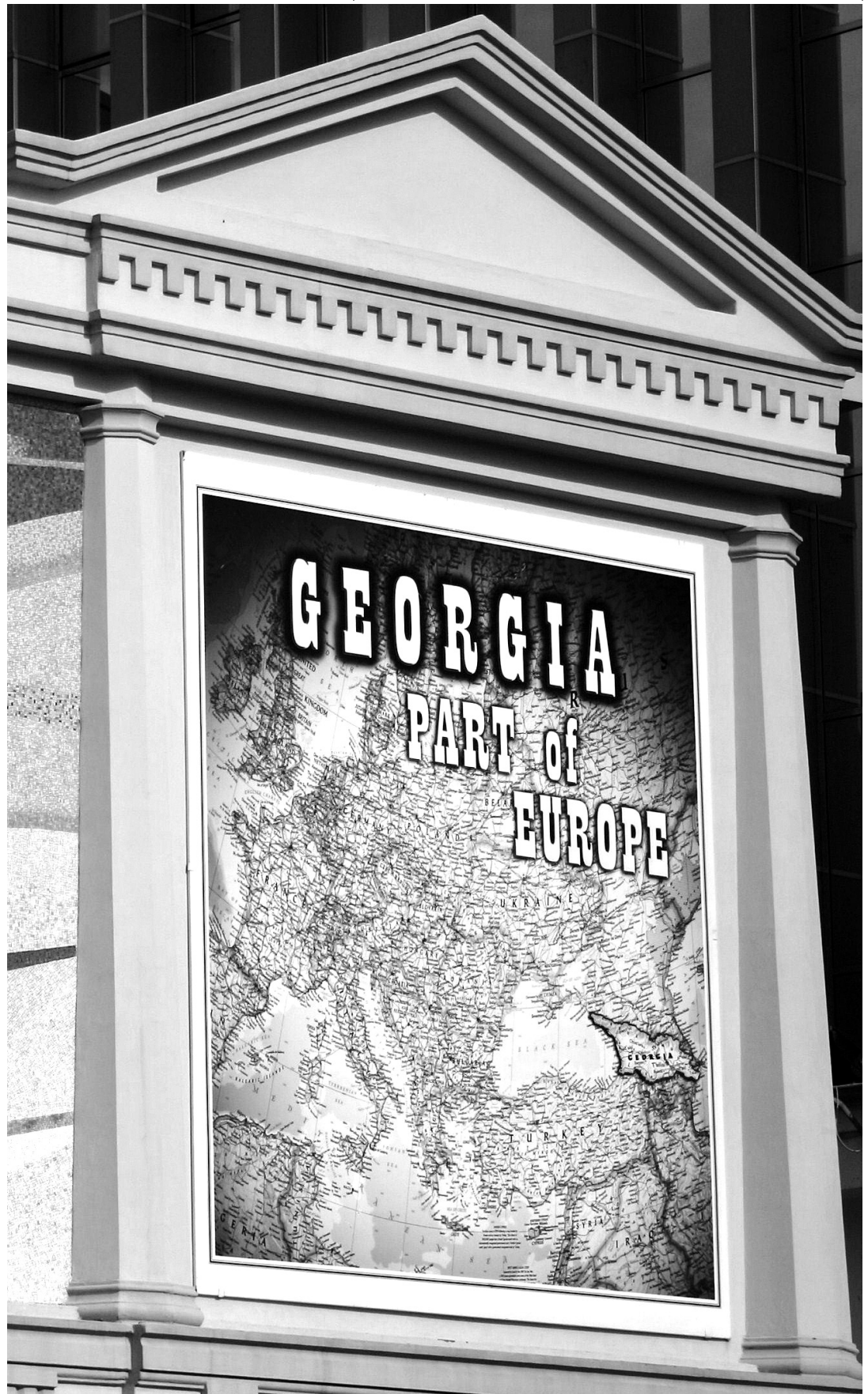
Da jeg besøgte Østtimor igen et par måneder efter Alfredos død, var jeg spændt på at høre, hvordan min ven, som tidligere havde fortalt mig om hans magiske beskyttelse og usårighed, be-
tragede hændelsen. Han udtrykte dog hverken direkte forståelse eller fordømmelse af Alfredos involvering i attentatforsøget, men bemærkede i stedet: "Alfredo døde, fordi han fulgte de store folks politik". 'De store folk', henviser i

Østtimor til en udefineret elite nærmere end én bestemt gruppe i samfundet og kan således både forstås som lokale politikere samt repræsentanter for det internationale samfund. Alfredos død kom dermed til at bekræfte opfattelsen af politik som et farligt og skyggebeltet domæne, som kan forlede den, der involverer sig i det. Samtidig var en heftig debat i gang i de lokale medier, der debatterede, hvem der i virkeligheden var ansvarlig for angrebet: Alfredo selv, eller nærmere de politiske ledere, han havde kritiseret, eller var det ligefrem medlemmer af det internationale samfund? Således kom også Alfredos død til at indgå i en større fortælling om en uigennemsigtig politisk orden og skjulte kræfter, der styrer tingenes gang. ■

Læs mere i: Benedict R. O'G Anderson. *Language and Power. Exploring Political Cultures in Indonesia.* Cornell University Press, Ithaca. 2006
John L. Comaroff og Jean Comaroff. *Law and Disorder in the Postcolony.* The University of Chicago Press, Chicago. 2007
Todd Sanders og Harry G. West. *Transparency and Conspiracy: Ethnographies of Suspicion in the New World Order.* Duke University Press, Durham. 2007

MAJ NYGAARD-CHRISTENSEN ER PH.D.-STUDERENDE VED AFDELING FOR ANTHROPOLOGI OG ETNOGRAFI PÅ AARHUS UNIVERSITET OG ARBEJDER PÅ ET PROJEKT OM LEDERSKAB OG AUTORITET I ØSTTIMORS DEMOKRATISERINGSPROCES.

alle fotos af forfatteren

OM AT VOKSE I SKYGGEN

Mens socialvidenskabelige og journalistiske beskrivelser af den autonome republik Ajara i dag ofte fokuserer på dens placering i skyggen af Europa og Rusland, skildrer denne artikel hvordan de såkaldte 'ulve' - mafialignende netværk - kaster skygger over den hverdag regionens unge lever i. Artiklen fortæller om livet i disse skygger ved at fokusere på en lokal gangsterrappers forsøg på at skabe sig et liv, der ikke involverer kriminalitet eller stofmisbrug. Artiklen viser den organiserede kriminalitet i kystbyen Batumi som en skygge byens unge ikke kan slippe ud af, men som de må finde kreative måder at agere indenfor.

af MARTIN DEMANT FREDERIKSEN

I skyggen af hvad?

En stor plakattavle placeret på et af Batumis centrale torve proklamerer med store bogstaver "Georgien - en del af Europa". Skriften står henover et landkort af Europa. Eller det vil sige henover et delvist landkort; for at få Georgien med, er kortet nemlig trukket så langt østpå, at Spanien og Portugal er blevet klippet ud. Plakattavlen er på mange måder sigende. Den viser et klart ønske om at knytte landet til Europa. På samme tid er den en offentlig erklæring om, at denne tilknytning er naturlig. Men plakattavlen viser også et billede, der går igen i mange lokales opfattelse af landet, nemlig at det befinder sig i udkan-

ten. Det ville være nærliggende, at beskrive hvordan Georgien ligger i Europas skygge, og, efter krigen i august 2008, hvordan landet ligeledes ligger i Ruslands skygge. Disse geopolitiske skygger er dog ikke dem unge i Batumi umiddelbart selv mener, de lever i.

Den autonome republik Ajara, hvor Batumi er det regionale centrum, ligger ved den georgiske sortehavskyst. Da Georgien opnåede selvstændighed i 1991 blev Aslan Abashidze leder af den autonome republik Ajara. I løbet af starthalfemseme opbyggede han en magtbase i regionen og etablerede sin egen hær, som modvægt til de væbnede styrker, der kæmpede mod hinanden i resten af

Georgien under borgerkrigen. Det lykkedes Abashidze at holde disse kampe ude af Ajara, og han cementerede derved sin position og afstand til regeringen i Tbilisi. Hans lille imperium blev refereret til som en mafia. Det var baseret på organiserede netværk, der dominerede alle økonomiske aktiviteter i regionen, heriblandt også narkohandel. Politi og toldere var en del af netværket, og Abashidzes håndlangere holdt regionen i et fast greb. I slutningen af 2003 udbrød den såkaldte Rosenrevolution i hovedstaden Tbilisi. Den nye regering kom til magten blandt andet under løfter om at samle landet, og allerede i starten af 2004 kom Ajara igen under den

Havnen i batumi.

georgiske regerings kontrol. Abasidze flygtede til Rusland.

I Batumi kaster mafialignende netværk dog stadig skygger over samfundet. Lokalt refereres ledere af den organiserede kriminalitet til som 'ulve', et begreb der dækker over de samme karakteristika som hos en siciliansk 'Don', det vil sige en leder eller patriark i et kriminelt netværk. Massiv arbejdsløshed, der kun er blevet større efter krigen mellem Georgien og Rusland i 2008 og den efterfølgende internationale finanskriser, har gjort fremtidsudsigterne for byens unge dystre. Turismeindustrien, der var et af de få mulige arbejdsområder i byen, led ligesom byggebranchen et knæk, der medførte massefyringer. På et af byens få arbejdsformidlinger, hvor hundredvis af arbejdsløse stod skrevet op, var det kun muligt at

skaffe arbejde til mellem 1 og 5 personer om måneden. For mange af byens unge blev det at have kredit på sin mobiltelefon, eller penge til en pakke cigaretter, pludselig en luksus, der var svær at opnå. At søge ly i kriminalitet er derfor blevet en af de eneste umiddelbare muligheder for at skaffe penge, og selv de, der forsøger at undgå at blive indblandet i ulvenes univers, er ofte nødt til at leve i deres nærhed.

Levan og Vanya

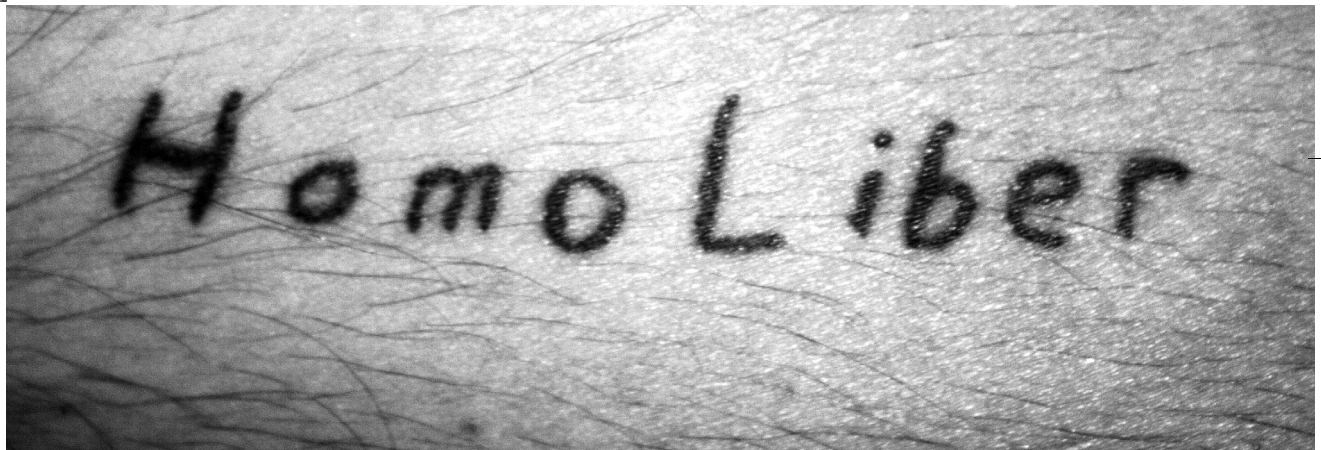
Det er sen eftermiddag, da Vanya kommer forbi min lejlighed i Batumis centrum. Han blev arbejdsløs efter krigen og har igen en periode været en af mine hovedinformanter. "De fleste udlændinge, der kommer til Georgien, kommer for at skrive om blomster og smukke ting" siger

han en af de første dage vi er sammen, "men hvis du vil, kan jeg vise dig den anden side, den mørke side som de fleste af os lever i". I dag har han taget sin ven Levan med. Levan har en lille flaske vodka i hånden, og Vanya spørger, om jeg vil finde nogle glas. Det er normal kutyme at skåle med hinanden, når man mødes første gang, og i dag er ingen undtagelse. De sætter sig i sofaen, og mens jeg finder glas frem, begynder de at diskutere et slagsmål, de begge var involveret i for nogen tid siden. Det var et godt slagsmål, forklarer de, selvom Vanya fik en stor flænge i hånden, da han prøvede at afværge et slag med en bambuskølle. Det opstod lidt tilfældigt, og de har svært ved at forklare den præcise baggrund, men nogle af deres venner var i knibe, og de hjalp dem. Slagsmål har været en

del af hverdagen for dem begge siden de var små, og jeg møder dem ofte med sår på knoerne. De er begge omkring tyve og er vokset op i halvfemsernes postsovjetske kaos, i den tid hvor Aslan Abashidze regerede i Ajara. Jeg spørger Vanya, hvordan det var at vokse op i den periode. "Jeg have ikke nogen god barndom" fortæller han. "Jeg blev født da Sovjetunionen brød sammen, det var dårlige tider. På den tid slog folk hinanden ihjel fordi de ikke havde brød. Min barndom var ikke god. Ikke som i Amerika eller Europa - det var Georgien! Jeg kan huske, at min mor lavede te til mig over

stjålet noget, og du blev fanget, kunne du betale dem måske 100 lari, og så lod de dig være. Der var meget narko og mange narkomaner, for Aslan Abashidze var en narko-baron, han var en mgeli, han havde en fabrik til at fremstille heroin og fik det også fra andre lande. Mig og mine venner plejede at lege ved fabrikken, da vi var små, ved siden af store mænd med pistoler og geværer. Hvis du var tyv, var det en god tid, også for mordere, for der var en mørk lov. Og alle de små drenge opførte sig sådan (former hænderne som en pistol) 'jeg vil være gangster' eller 'jeg er farlig'. Så for-

hvorfra de styrer deres aktiviteter, men også udenfor. Selvom politiet i dag er mindre korrupt, er kriminalitetsraten stadigvæk høj, og narkotika bliver stadig solgt i gaderne. Vanya og Levan er ikke overraskede over dette, heller ikke over at mange af deres venner er involverede i kriminalitet eller sidder i fængsel for det. Der er i deres øjne ikke så meget andet at tage sig til i Batumi. Som mange andre unge i byen har de begge været indblandet i forskellige kriminelle aktiviteter, primært tyveri, og de har været ude i massivt alkohol- og stofmisbrug. Når de har vodka med denne eftermidd-

Levans tatovering, 'fri mand'.

et stearinlys, fordi vi ikke havde lys, eller gas eller olie. Det var mørke tider. Da Aslan Abashidze var her, troede alle han var en god mand, også jeg. Folk vidste ikke, hvad han lavede, han var en god mand i vores øjne. Men det var mørke tider, tyvenes lov gjaldt. Politiet var korrupt, hvis du havde

svandt Abashidze og alle hans hemmeligheder kom frem".

En mgeli er en ulv, en mafia-Don. For Vanya og Levan var Abashidze og dennes nærmeste ærkeeksemplere på ulve, og selvom han ikke længere er ved magten, er der stadig ulve alle steder, fortæller de. Mest i fængsle-

me, dag er det dog af rent selskabelige grunde, for de forsøger begge at holde op med at drikke og tage stoffer. Levan forklarer: "På et tidspunkt var jeg nødt til at skifte stil, at gøre noget andet. Mange folk ender med at tage stoffer hele deres liv, men hvad har de så at se tilbage på? Hvad har de at for-

tælle deres børnebørn, når de er gamle? Jeg er holdt op med at drikke så meget som alle andre. En lille smule er ok, ligesom nu, en enkelt flaske til tre personer, måske lidt mere, men det er også det. Der er mange, der synes det er mærkeligt, at jeg har det sådan, men sådan er det. Det er det samme med marihuana. Før røg jeg meget, nu er det kun engang imellem, det er ok nogen gange, men ikke hele tiden".

Mens vi drikker vodkaen, sammenligner vi vores tatoveringer. Levan er den, der har flest. Den største har han på ryggen, og den forestiller en ulv. Ligesom graffiti'en på byens mure, er ulven et meget brugt billede i tatoveringer. Det er dog en anden tatovering, Levan fremhæver. Den sidder på hans underarm, og han har selv lavet den. Der står homo liber - fri mand. "Det er mit kunstnernavn" fortæller Levan, der viser sig at være rapper. "Jeg begyndte at skrive musik for cirka to år siden, men jeg tog det ikke så alvorligt. Men sidste sommer, for tre eller fire måneder siden, begyndte jeg at arbejde seriøst med musik. Min genre er rap, det er en ny stil i Georgien, vi har en gruppe, som er den første alternative rapgruppe i Batumi. Min stil er gangster-*rap* og teksterne til musikken handler om livet, om det virkelige liv der er her, om ting der er sket. Nogle af teksterne er meget aggressive, skrevet til mine fjender". Vi hører noget af hans medbragte musik. Det er lavet på en computer, og han rapper på russisk. Sangen vi hører hedder 'Jeg har glemt dig'. Det er tunge rytmer, der fylder rummet, mens Levans dybe stemme gentager verset "Jeg har glemt dig... livet fortsætter...

hvem opfandt ordet kærlighed, det eksisterer ikke... jeg har allerede glemt dig, dit ansigt, dit navn... jeg vender ikke tilbage".

"Vi arbejder", siger Levan, mens vi lytter til musikken, "vi håber, der kommer nogle fremskridt med musikken, for vi øver meget, arbejder med det hver dag. Det er godt, jeg vil fortsætte ad den vej. Jeg blev født her i Batumi og voksede op her, og jeg vil gerne blive her, men det er svært at komme nogen vegne med musik, at vokse op og ikke ned, for her i Batumi er det eneste, du kan få, et ry og respekt, du kan ikke tjene penge, kun respekt, ikke andet. Hvis du vil tjene penge på musik, må du tage andre steder hen". Alligevel er det ikke så sandsynligt, at han kommer væk, forklarer han, for mulighederne er få. Men selvom han ikke er en fri mand i sit samfund, er han det i sin musik. Her har han mulighed for 'at vokse'.

At vokse i skyggen

Der findes ikke et egentligt ord for ungdom på georgisk. En person er enten dreng eller mand, pige eller kvinde. En dreng er i princippet dreng indtil han er familiens overhoved, og drenge kan derfor sagtens være både 40 og 50 år. At opnå et ry som en respekteret person eller som overhoved for et netværk af mennesker, er dog også måder at være en mand på. Derfor er det en mulig vej til manddom at stige i graderne indenfor et kriminelt netværk. Selvom der som sagt ikke eksisterer et specifikt ord for ungdom, bruger folk dog tilnærmelsen akhal-gazrda, der bedst kan oversættes som 'ny-voksen-de'. Som Levan beskriver det, er

det svært at vokse op og ikke ned, når man bor i Batumi. Det er også svært som gangsterrapper, men det er trods alt et bedre alternativ til at opnå respekt, end at være en gangster involveret i kriminalitet.

Antropologiske beskrivelser af unge, der lever i socialt udsatte positioner og ønsker at skabe et nyt liv, er ofte baserede på spørgsmål om enten bevægelse og det at komme væk fra noget, eller at blive involveret i potentielt selvdestruktive handlinger. For mange unge i Batumi er det at komme væk en ikke-eksisterende mulighed. At blive en del af det kriminelle miljø er derimod ikke så svært. Alligevel forsøger mange at gøre noget andet, selvom de ikke umiddelbart kan slippe ud af samfundets skyggesider. For Levan er det et spørgsmål om at vende det negative til noget brugbart; at skrive gangsterrap-tekster om det han oplever, og prøve at opnå respekt derigennem. Men han vil gerne opnå mere end bare respekt. I hvert fald på et tidspunkt. Gangsterrap-miljøet i Batumi består kun af ham selv og få andre. Der er mange, der gerne vil høre ham rappe, men der er få, der kan betale for det. Hvis det skal blive til en reel karriere, må han forsøge at komme til hovedstaden, eller endnu længere væk, men det er ikke nemt. Det betyder imidlertid ikke, at hans musik ingen værdi har i hans dagligdag i Batumi, for indtil han kan slippe ud af Batumis skygger, bruger han disse skygger kreativt, som noget der holder ham fra stofmisbrug, druk og kriminalitet, som tidligere prægede hans dagligdag. Det betyder ikke at han aldrig mere drikker, men musikken

har betydet, at han drikker mindre end han tidligere har gjort, og at han er begyndt at take nej, når hans venner tilbyder ham stoffer.

Det er svært for georgiere at opnå visum til europæiske lande og, grundet vedvarende diplomatisk og militær krise, oftest umuligt til Rusland. Selvom bevidstheden om at deres land befinder i en marginal position er til stede hos Levan, Vanya og deres jævnaldrende, og har en stor betydning i forhold til begrænsninger af deres muligheder, er det dog skyggerne i deres eget samfund, der er de mest nærværende, og dem de forholder sig til i deres daglige liv. Plakattavlen med billedet af Georgien i Europas udkant er i den forbindelse ikke vigtigere end de graffititegninger af ulve, der ligeledes præger det offentlige rum i byen.

At beskrive unges liv i Batumi som en tilstand, hvor de 'vokser' på trods af, at de lever i en skygge, er at male et billede, der er for positivt. For mange af dem byder hverdagen nemlig på både små og store kampe. Nogle af dem er fysiske, andre er sociale eller økonomiske. Men at gøre det modsatte, det vil sige at beskrive deres liv i skyggen af den organiserede kriminalitet, som noget der er potentielt destruktivt, overskygger de tiltag, de tager i brug i deres dagligdag, for at få denne til at fungere og skabe nye muligheder for deres fremtid. Fremtiden er i denne forbindelse ikke nødvendigvis et spørgsmål om at få et drømmejob, en god økonomi, eller et trygt familieliv, men snarere at skabe et liv der i det mindste ikke er styret af misbrug, fængselsophold og ulve. ■

Læs mere i:

Amit, Vered & Noel Dyck. *The trouble with young men - predicaments in coming of age*. Berghahn Books (Forthcoming).

Cole, Jennifer & Deborah Durham. *Figuring the Future*. School for Advanced Research Press. Sanfa Fe 2008.

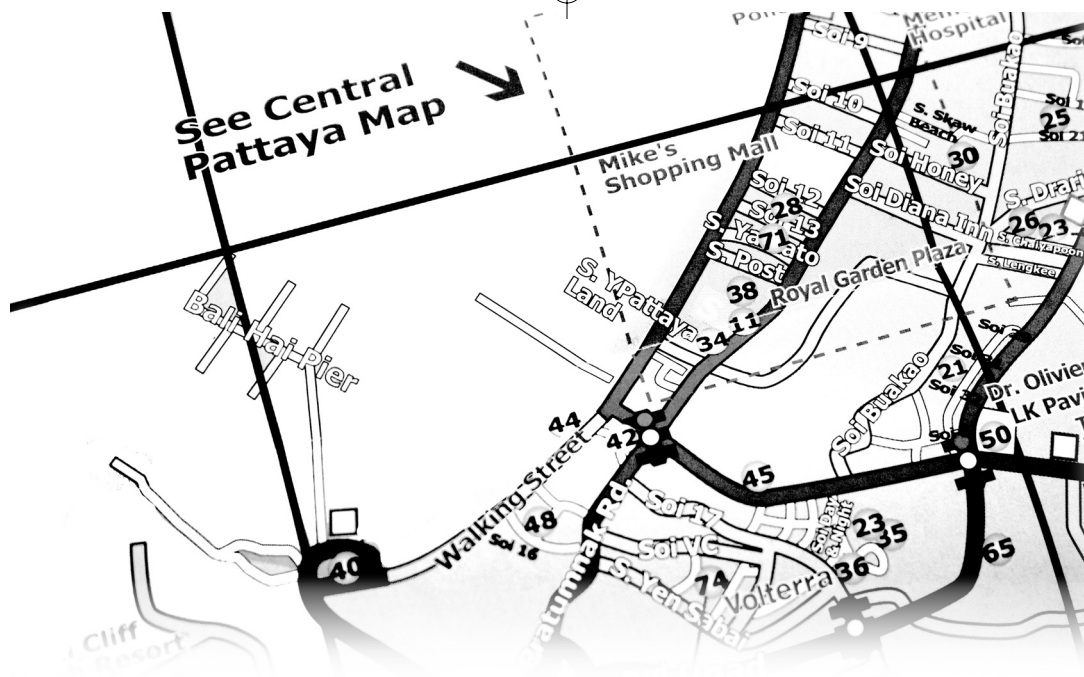
MARTIN DEMANT FREDERIKSEN ER PHD STIPENDIAT VED AFDELING FOR ANTHROPOLOGI OG ETNOGRAFI, ÅRHUS UNIVERSITET. HAN HAR UDFØRT FELTARBEJDE I GEORGIE I FLERE OMGANGE 2006-2009 OG ARBEJDER MED SPØRGSMÅL OM UNGDOM, TID OG MATERIALITET I SIN PHD, DER ER DEL AF FORSKNINGSPROJEKTET "MED FREMTIDEN SOM HANDLERUM".

alle fotos af forfatteren

Ung blomstersælger i Pattayas natteliv.

NÅR GLOBALISERINGEN ER ET BLOWJOB

af ANE BONDE ROLSTED

Saai er et 15-årigt gadebarn i Pattaya og samtidig en almindelig teenager i Thailand. I håb om at komme væk fra gaden er hun flyttet ind på et center for gadebørn, men hun løber alligevel tilbage til gaden med jævne mellemrum. Denne artikel giver en kulturel vinkel på Saais - og med hende mange andre gadebørns - dagligdag. En dagligdag som er præget af materielle ønsker, drømme om fremtiden, stigma og sexchikane.

Saai, en helt almindelig teenager

"Alle disse børn har en baggrund i krig", fortæller Paul Jones - direktør for ngo'en Foundation Of Life - om Pattayas gadebørn. Han forklarer: "Børnene har ikke oplevet krig på konkret plan, men de har alle været udsat for noget traumatiserende enten i familien eller i livet på gaden". I de seneste år har kategorien af gadebørn i Pattaya ændret sig, fortæller de i ngo'en. Tidligere var det hovedsageligt forældreløse og fattige børn, der havnede på gaden, men i dag

findes der børn på gaden med meget forskellige baggrunde. Saai er et af dem. Saai er 15 år, hun har tre bedste venner, og så kan hun godt lide at lave mad. Hun ønsker sig brændende en mobiltelefon og en iPod, hun er vild med at shoppe, og hun drømmer om at åbne en lille restaurant, så hun kan tage sig af sin far.

I Thailand er det velset at være god i køkkenet. Konstante reklamer og et kulturelt kodeks for opførsel og udseende dikterer, hvordan man er 'en rigtig thai', hvordan man skal se ud, og at man

Walkingstreet.

som 'rigtig thai' tager sig af sin familie.

Set fra den vinkel synes Saai at være en helt normal teenager, men hun er et af Pattayas mange gadebørn, og selvom hendes drøm for fremtiden er klar, så er den svær for hende at opnå. Saais far er dybt alkoholiseret og kan ikke tage sig af hende, men Saai ønsker at tage sig af ham. Så når Saai laver mad, er det i køkkenet på et lille center for gadebørn under Foundation Of Life; det center, hvor hun bor det meste af tiden. Når hun ikke bor på centret, lever hun i Pattayas gader og tjener penge til at shoppe ved at sælge

sig selv. Når hun shopper, udsættes hun for sexchikane fra turister og stigmatiseres af de lokale.

Det respektfulde barn

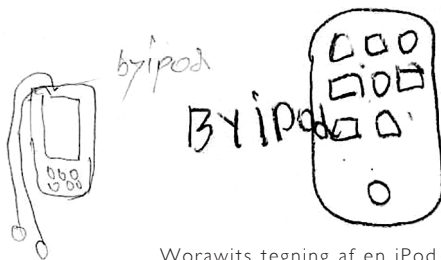
Saai og hendes nærmeste venner sidder på gulvet i deres soveværelse på centret. Sammen med centrets assisterende bestyrer, Jai, er de i gang med en workshop om værdier. De udfylder små kort med mennesker og begivenheder og placerer dem derefter på skilte med overskrifter såsom 'meget vigtigt', 'okay' og 'lige meget'. Gennem workshoppen fortæller børnene om deres daglige gøren og laden, samt det de finder be-

tydningsfuldt. Børnene diskuterer, mens de placerer de små kort på skiltene. Hver især vurderer de værdierne ud fra deres respektive erfaringer, og der er mange uenigheder undervejs. Worawit, som er en dreng fra en rig familie, insisterer på, at en iPod altid er vigtig. Boy, en dreng som mistede hele sin familie i et trafikuheld, synes det er vigtigere at tage en uddannelse. Dog er der bred enighed i gruppen, når snakken falder på forældre og ngo'ens ansatte: De er 'ældre', og de fortjener respekt.

Drømmen om at tage sig af sine forældre er fælles for de af centrets beboere, som stadig har

Menukort vises frem.

Worawits tegning af en iPod.

familie. Det er i Thailand en pligt at tage sig af sine ældre, så at sige tilbagebetale opvæksten. Denne pligt - og drømmen om at udfylde den - afspejler det thailandske samfund og det hierarki, der eksisterer her. Det thailandske samfund er konstrueret af tre søjler: staten, monarkiet og buddhismen.

forskellige ord for 'jeg', som alle indikerer, hvor man som individ er placeret hierarkisk overfor det menneske, man taler til. Dette hierarki og dets kodeks for at udvise respekt kræver også økonomiske ressourcer. Børnene på centret fortæller, at penge er nødvendige for at man kan tage sig af

familien, men der er også en anden dimension: Indenfor buddhistisk kosmologi arbejder man med *punna*, et begreb som ikke lader sig oversætte direkte, men som omhandler, hvorledes ens handlinger og intentioner afføder en slags merit. Det vil sige, at man gennem gode handlinger og intentioner kan tage sig af sin familie i den spirituelle dimension og derigennem udvise respekt overfor forældrene.

Saai vil med sin restaurant tage sig af sin far. Set i den kulturelle kontekst udviser hun derigennem respekt og tilbagebetaler opvæksten. Den hurtigste måde for Saai

Ladyboys og børn på Walkingstreet.

at tjene penge til at starte restauranten er ved at leve på gaden. I tillæg indeholder livet på gaden aspekter, som børnene sætter pris på: de kan på en time tjene tre dages løn, give penge til forældrene og shoppe: "købe en iPod og høre musik sammen med vennerne", som Worawit formulerer det.

Men Saai slår blikket ned, da Worawit igen snakker om materielle goder. Hun er to dage forinden vendt tilbage til centret efter en weekend på gaden. Hun ankom ikklædt nyt tøj, nye smykker og med konanter på lommen, men hun er ked af det. Hun ønsker sig de materielle goder, og

det giver prestige hos de andre børn at se godt ud, men hun bliver også mobbet. "De andre prikker til hende konstant; siger, at hun har gjort ulækre ting for at tjene pengene, at hun har opført sig på en måde som ikke er 'respektfuld'," fortæller Jai. Senere fortæller Saai, at hun er meget ked af det. Hun føler sig ensom, er bange for at Jai ikke længere kan lide hende, fordi hun har opført sig 'forkert', og at hun er bange for at være blevet smittet med kønssygdomme.

Pattaya for penge

"Pattaya blev grundlagt for pen-

ge", siger Tor. "Men den sociale del af udviklingen blev glemt", fortsætter han. De ansatte i Foundation Of Life forklarer det stigende antal gadebørn med globalisering, penge og politisk blindhed: en kausal forklaring som begynder med Vietnamkrigen: Pattayas vækst begyndte med amerikanske soldater, som kom dertil på ferie fra fronten. Efter krigens afslutning stod mange unge piger tilbage med knuste hjerter og en brudt mødom, men en ny tid tog samtidig sin begyndelse: konstruktionen af Pattaya for penge var i gang. I dag er Pattaya både kendt som verdens prostitutionshovedstad

Tilbud på Walkingstreet.

og som et mekka for turister fra hele verden. Det er alt fra danske børnefamilier til enlige mænd, som kommer til byen. Turister, hvis penge Pattayas mennesker lever af. Turister, for hvem Pattayas barmiljø kan udgøre en seværdighed.

Langs stranden ligger store shopping-centre; der er vandsport og parasoller, pedicure og manicure, der er restauranter og barer. Om natten tændes lysene i Walking Street, Pattayas gågade, og som natten skrider frem, kommer der bararbejdere på gaden med menukort. Menukort, som fortæller hvilke ydelser, deres bars piger

tilbyder. Men det er ikke kun piger, der er til salg. Der er en gade kaldet Boyz Town udelukkende med drenge; der er barer med Kathoey eller Lady Boys, Thailands berømte transvestitter. Og så er der det område, hvor børn sælges.

Jai og Tor tænker ikke prostitutionen som en 'Thai-ting'. De ser turismen og de penge, den bringer, som årsagen. Når Jai og Tor tre gange om ugen går gennem Pattayas gader, følger de samme rute som mange turister, men deres optik er anderledes: De opsøger gadebørnene og de børneprostituerede, men de forsøger at se bag om de sociale ka-

tegorier. Ved at behandle børnene som individer søger Jai og Tor at vinde deres tillid og få dem til at komme på centret. Jai nikker i retningen af et barn: "Vi kan genkende dem på deres slidte tøj og bare tæer, men er de involverede i prostitution, er de alt for velklædte. Nye sko, sat hår...". Rutinen fra mange aftener i byens gader har lært Jai og Tor at genkende gadebørn som Saai, men gadebørns-kategorien har ændret sig drastisk de seneste år, fortæller Tor. Tidligere var gadebørnene de fattige, forældreløse børn. I dag er det i tillæg børn af Pattayas arbejdere, misforståede teenagere af velhavende

forældre, børn som kommer til fra hele Thailand ... antallet af baggrunde er lige så mange som individerne, der færdes i turismens skygger. Fælles for børnene er ifølge Tor, at de kommer fra en baggrund, hvor de ikke er blevet forstået, at de løber væk fra noget - og at de er kommet til Pattaya for at tjene penge. "Når først børnene er kommet til Pattaya, er det kun et spørgsmål om tid, før de løber tør for penge," tilføjer Jai, "og til den tid står både mafia og alfonser klar til at 'tilbyde' dem et job. Er børnene først kommet ind i branchen, er det endnu sværere for os at få dem væk fra gaden"

'En rigtig Thai'

Når børnene sælger sig selv eller sælges, er udseende vigtigt, men overfladen - hvordan de ser

ud og hvordan de fremstår - forstås af et kulturelt kodeks.

Thailand er kendt for sine smukke og velklædte kvinder, men det har ikke altid været sådan. Etnografiske og historiske kilder fortæller om et land, hvor kvinderne ikke fremstod som attraktive for den udefrakommende mand.

Det blev der fra politisk side gjort noget ved. I slutningen af 1930'erne gik regeringen i gang med at definere Thai kultur. Regeringen nedsatte udvalg, som beskæftigede sig med netop dette: at formulere passende opførsel og påklædning for thai'ere. Denne 'Thaihed', Khwam Pen Thai - hvad det vil sige at være thai - blev yderligere manifesteret i 1970'erne og 1980'erne, hvor den blev overført til omfattende kampanjer for at lokke turister til Thailand.

'Amazing Thailand' var en af kampanjerne, og er i dag et slogan, som pryder plakater på rejsebu-reauer verden over. En kampanje, hvori billeder af thai-kvinder bruges til at markedsføre Thailand og dermed manifesterer udseende - i særlig grad kvinders udseende - som en del af det 'at være thai' i endnu højere grad.

Hos gadebørnene i Pattaya er det vigtigt med et pænt udseende og en pæn påklædning. Hertil er penge nødvendige. Oveni kommer materielle ønsker, som forstås, da børnene konstant påvirkes af shopping-reklamer i Pattaya. Derudover er byen fuld af udlændinge - både turister og udstationerede: mennesker med en større købekraft end børnene; mennesker som besidder materielle goder. For Saai betyder det, at

hun for at leve op til kulturelle krav og samtidig for at tjene penge, skal være pænt klædt, og for at være pænt klædt har hun brug for penge. For at tjene penge er hun som gadebarn havnet i et system, som er kontrolleret af mafia, alfonser og korruption. Er Saai derimod på centret, er hun i sikkerhed, men her kan hun ikke tjene penge i samme grad som på gaden. Dette betyder, at hun må gå på kompromis med sit udseende såvel som med sin thaihed.

Når globaliseringen er et blowjob

Strukturerne omkring gadebørnene holdes i gang - ikke kun af turismen, men også af arbejderne og børnene. Den hurtigste vej til penge er for børnene et liv i prostitutionsbranchen: et liv som giver materielle goder og dermed prestige. Prostitutionsbranchen byder dog også på et liv, som underminerer den respekt, der er en kerne i den thailandske kultur.

Initiativer tages af ngo'er for at række børnene en hånd; for med Saais ord "at være fædre som giver en chance mere". En chance - eller mulighed - som gælder det enkelte individ. "De er individer og vil behandles som sådan", siger Tor. Det er netop et af kendetegnene ved den nye brede gadebørnskategori: børnenes baggrunde er vidt forskellige, men de ender alle på gaden i Pattaya. Den store diversitet i børnenes baggrunde øger nødvendigheden af at arbejde på individniveau, når børnene hjælpes væk fra gaden. Det lykkes! Flere af børnene kommer gennem netop disse ngo'er væk fra gaden og påbegynder eksempelvis et uddannelsesforløb. Men de strukturer, hvorigennem eksistensen af

gadebørn i Pattaya produceres og reproduceres, eksisterer fortsat: turister rejser til Pattaya, byggerierne skyder op; mænd, kvinder og børn sælges og sælger som prostituerede, og arbejdere kommer til; kapitalismen kommer til udtryk i reklamer og kulturelle kodeks for opførsel og udseende...

Selvom ngo'erne og deres ansatte såsom Jai og Tor kæmper; selvom børnene individuelt set arbejder hårdt for en fremtid, så kæmper de mod en udvikling, hvor flere og flere børn havner på gaden, og hvor de børn, der havner der, oftest er eller bliver traumatiserede.

Og for et barn som Saai betyder det, at globaliseringen kommer til udtryk som det blowjob, hun giver en mandlig turist. ■

Videre læsning:

Van Esterik, Penny. Materializing Thailand. London 2000

Reynolds, Craig J. National Identity and its defenders in Thailand 1939-89. Clayton 1991

Karabanow, Jeff. Creating a Culture of Hope: Lessons from Street Children Agencies in Canada and Guatemala. I International Social Work 2003: 46: 369

ANE BONDE ROLSTED LÆSER ANTROPOLOGI & ETNOGRAFI VI AARHUS UNIVERSITET. OVENSTÅENDE DATA STAMMER FRA ET KONSULENTPROJEKT/METODEUDARBEJDELSE UDFØRT FOR PÅGÆLDENDE NGO I JANUAR-FEBRUAR 2009.

Alle informanter samt organisationen er anonymiserede af hensyn til sikkerhed og privatliv.

alle fotos af forfatteren

SORTBØRSHAJER I HVIDE KITLER

HISTORIER OM DEN ILLEGALE HANDEL MED MENNESKELIGE ORGANER

Store fremskridt inden for organtransplantationer har medført et etisk dilemma mellem, hvad der er medicinsk muligt, og hvad der er etisk værdigt. Bagsiden af at kunne transplantere organer fra person til person er, at menneskelige organer derved er blevet til 'varer', der kan købes, sælges og stjæles. Dette afstedkommer rygter og vandrehistorier om organtyveri som udtryk for mistillid til lægevidenskaben. Denne artikel fortæller om disse skyggesider ved organudveksling.

af **KIRSTEN MØLLEGAARD**

De seneste års vældige landvindinger inden for organtransplantationer har forlænget liv og givet talrige syge mennesker håb. Sandsynligheden for at overleve med et doneret organ er stigende. En amerikansk undersøgelse af organtransplantationer mellem 1996 og 2006 viser overlevelsesrater på mellem 49,7% og 90,3% efter fem år. Men da der ikke er nok frivillige organdonationer til at møde behovet, betragtes raske organer nu som en 'mangelvare' i

den globaliserede økonomi, og det medfører, at organer er blevet til 'varer', der er underlagt det neoliberale markeds regler om udbud og efterspørgsel med profit for øje. Der er stærkt behov for nye internationale etiske regler for handel med menneskelige organer og væv, fordi den ulovlige handel med disse 'varer' udnytter verdenssamfundets svageste og skaber mistillid til lægevidenskaben. Rygter og vandrehistorier om kidnapninger og organtyveri

udtrykker modstand mod den måde, kroppe kan blive ribbet for dele, der ikke kan vokse ud igen, og som er et permanent tab for den, der giver eller sælger et organ bort. Set i både global og social sammenhæng er det at tage et organ fra en rask krop og indsætte det i en syg krop ikke en neutral handling. Der følger altid lidt af giveneren med og dermed en forpligtelse til at yde noget af tilsvarende værdi til gengæld. Som den franske socialantropolog Marcel

Foto, Anna White.

Mauss viser i sin klassiske analyse af gaveudvekslingens form og logik, er gavegivning forbundet med komplekse regler og forpligtelser, herunder social prestige og modydelser, ud over gavens brugsværdi. At give et organ bort som en gave kan således være en smuk gestus, der giver donoren symbolsk kapital i form af social prestige, men når organet handles på sortbørsen, sker udvekslingen ikke mellem lige parter. Organet er imidlertid i begge tilfælde besjælet

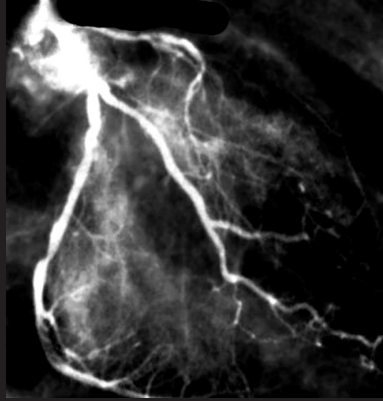
med giveren. Mauss påpeger, at gaven har en etisk dimension, der iblandes dens praktiske funktion, og igennem denne blanding bliver modtageren og dennes sociale og økonomiske plads i verdensordenen moralsk forpligtet til at yde noget igen.

Eftersom organtransplantationer har medført uetiske medicinske praksisser, der indebærer kynisk og kalkuleret udnyttelse af fattige og marginaliserede mennesker for at forlænge velstillede

menneskers liv, bør der kastes lys på denne skyggeside af medicinsk praksis i global sammenhæng.

Det globale marked

Eftersom organer kan handles, kan de også udveksles, afpresses eller ligefrem stjæles fra kroppe, som i forvejen står økonomisk svagt, eller som opfattes som 'usynlige', fordi de lever på kanten af etablerede samfund. Det er vel-dokumenteret, at fattige mennesker, herunder illegale immigran-

ter i vestlige lande, ofte presses til at sælge organer og væv mod en ussel betaling og med liv og helbred som indsats, idet sælgeren ikke får tilstrækkelig lægehjælp efter operationen og typisk er plaget af dårligt helbred og nedsat arbejdsevne bagefter. I nogle lande kædes kidnapning og mord på børn og unge fra fattige kvarterer gennem både politirapporter og rygter sammen med skrupelløs organhøst udført af mafia-agtige bander af sortbørshajer i hvide kitler. Den ulovlige handel med menneskelige organer kaster således lange skygger over et aspekt af globaliseringen, de fleste af os i vesten vælger ikke at se.

Organer er ikke neutrale 'varer'. Handel med menneskelige organer medfører forpligtelser på en helt anden måde end handel med honninghjerter eller syltede agurker. En rask nyre kan være livets gave for en syg modtager, men en risikabel engangsydelse for den, som sælger eller donerer

organet. Giverens generøsitet, hvad enten det er for penge eller af ren altruisme, bør forpligte modtageren - og mere abstrakt modtagerens plads i verdensordenens sociale og økonomiske hierarki - til at vedkende sig etiske og sociale regler for gaveudveksling. De institutioner og individer, der er involveret i organudveksling, må følge etisk praksis.

Den transaktion, som ofte fremstilles som 'livets gave' mellem en altruistisk donor og en syg modtager, er en kompliceret gaveudveksling, som er moralsk forpligtende. Ikke blot har transaktionen vide konsekvenser for modtager og giver, men også for den måde, kroppe opfattes som depoter for 'reservedele.' Selv under de mest ideelle forhold, hvor en slægtning, ægtefælle eller nær ven frivilligt donerer et organ til den syge, har undersøgelser vist, at der bag gavens smukke facade tit gemmer sig etiske og kønspolitiske overvejelser inden for familien,

som resulterer i, at donoren ofte er en yngre kvinde uden betragtelig erhvervsuddannelse og/eller indkomst. Bioetikeren Ronald Munson har dokumenteret uetisk praksis i flere tilfælde i England, hvor ganske unge eller mentalt retarderede personer bliver presset af deres egen familie til at donere organer til syge slægtninge uden fuld forståelse for det helbredsmæssige omfang af operationen for dem selv. I mange lande, blandt andet Brasilien, Kina og Sydafrika, er det imidlertid ikke familien, men staten, der presser eller ligefrem tvinger folk til at donere organer. Medicinantropologen Nancy Scheper-Hughes har vist, hvordan organhøst uden samtykke fra henrettede fanger er almindelig praksis i Kina, hvor fangerens kroppe betragtes som statens ejendom. Deres organer opfattes som en slags samfundstjeneste, som derved genopretter familiens ære ved at tjene et godt formål. Men da fangers vævstyper

Collage C. Dahl

ofte bliver matchet med betalende patienters inden henrettelsen, er der tale om krænkelse af FN's verdenserklæring om menneskerettigheder. I Brasilien og Sydafrika er der ifølge Scheper-Hughes en overflod af fattige, unge mennesker, der dør i ulykker og bandekrige, og hvis organer bliver høstet på hospitaler eller i lighuse uden hverken offerets eller familiens samtykke. Kina, Brasilien og Sydafrika benægter, at disse praksisser finder sted.

Danmark og andre vestlige lande forbyder salg af menneskelige organer og væv. Andre lande, Iran for eksempel, tillader raske donorer at modtage kompensation for at donere kropsdele, hvis det foregår igennem en statskontrolleret instans. Men trods nationale myndigheders forsøg på at standse den illegale handel med organer, erkender eksperter, at sortbørsmarkedet er globalt og derfor vanskeligt at regulere på nationalstatsniveau. Det Ethiske Råd i Dan-

mark noterer, at organturisme (hvor patienter fra vestlige lande rejser til for eksempel Brasilien, Pakistan eller Kina for at få indopereret et nyt organ) kan koste fra over \$200.000 helt ned til omkring \$16.000, hvoraf donoren får omkring \$3.000. Mange eksempler fra Indien afslører endnu græslere udnyttelse. Fattige indiske kvinder presses i nogle tilfælde af familien til at sælge en nyre for at rejse penge til deres egen medgift, og stærkt forgældede bønder bliver drevet ind på organbørsen, fordi de ikke ser nogen anden vej ud af deres gæld.

At redde et liv via en organtransplantation kan således omfatte økonomiske, sociale og politiske omstændigheder, der skarpt opriksker skellene mellem fattige og rige lande. Den illegale organbasar involverer globale kommercielle netværk af mellemandlere, hospitaler, læger og myndigheds personer, der alle tjener på handelen, og hvor syge kroppe be-

væger sig i den ene retning og raske organer i den anden. Organerne følger bestemte ruter: fra syd mod nord, fra u-land til i-land, fra fattige til rige, fra mørkhudede til lyshudede, fra kvinde til mand. Marcelo M. Suarez-Orozco fra Harvard Immigration Project konkluderer, at den internationale organsortbørs udgør en magtfaktor uden for det etablerede samfund, hvor den velrenommerede og prestigefulde lægevidenskab bliver kædet sammen med organiseret kriminalitet, statsterrorisme og desperat fattigdom. Den deraf følgende mistillid til læger og hospitaler, følelsen af magtesløshed og angsten for udnyttelse manifesterer sig i rygtedannelse og vandrehistorier om kidnapninger, stjalne organer og grusom mishandling.

Rygter og vandrehistorier

Rygter og vandrehistorier repræsenterer en form for social magt, fordi rygtedannelse er en måde at fravriste 'systemet' dets

Foto, Anna White.

prestige og kan underminere magtfulde institutioner. Dr. Nicholas Tilney har dokumenteret, hvordan rygter om bortførte børn, der angiveligt fik fjernet hornhinder og indre organer og blev fundet lemlæstede i containere, fik antallet af frivillige organdonorer til at falde i Argentina, Chile og Brasilien i 1980'erne.

Rygter og vandrehistorier udtrykker angst for det ukendte. I sydafrikanske shantytowns cirkulerede der på et tidspunkt et rygte om, at blå og gule kassevogne kørte rundt i de fattige kvarterer på udgik efter børn og unge, der gik alene omkring. Når føreren havde udset sig et offer, standsede han bilen, og personale i hvide kitler med operationsmasker sprang ud og tvang offeret ind i bilen. Senere blev offerets opskårne krop tømt for transplanterbare organer og fundet i vejkanterne, på en mark, eller i en affaldscontainer. Organerne blev solgt til rige mennesker i vesten.

Dette rygte viser den magtesløshed, som de fattige i shantytowns føler over for neoliberal kapitalisme, hvor alting kan gøres til en vare, og hvor folk uden for systemet føler sig reduceret til det, deres organer er værd på sortbørsen. Rygtet viser også den reelle kendsgerning, at organer bevæger sig fra fattige til rige, og at en nyre derfor aldrig kan betragtes som en almindelig vare. Som Mauss skriver, er gaven besjælet med noget af gaveren, og det danner grundlaget for kontrakten og udvekslingen mellem mennesker og

de klaner eller økonomiske systemer, de repræsenterer. Angsten for udnyttelse af børn og unge er desuden udslag af fattige forældres følelse af afmagt og dybe angst for at miste deres børn til et altædende monster (her symboliseret som et hold korrupte læger), der sniger sig ind i deres nabolag og stjæler deres børn for at høste deres kropsdele.

Rygteforskeren Véronique Campion-Vincent påpeger, at disse rygter er en del af en større gruppe vandrehistorier, som kendes helt tilbage fra middelalderen. Det karakteristiske ved denne gruppe mundtligt overførte historier er, at de fremstilles som sande, hævder at afsløre grufulde hemmeligheder, repræsenterer den sociale elite eller prestigøse institutioner som agenter i en ond sammensværgelse, og at de derfor udtrykker en slags protest mod 'systemet.' Vandrehistorierne om stjalne organer stammer fra midt i 1980'erne, hvor der i Latinamerika opstod rygter om, at spædbørn, som forældrene troede, at de bortadopterede, i virkeligheden endte på et operationsbord og fik fjernet alt, hvad der kunne transplanteres. Senere vandrede historierne i forskellige retninger. En af de bedst kendte varianter i Europa handler om en mand eller kvinde, der på en bar møder en tiltrækkende person af det modsatte køn. Offeret tror, at der er kærlighed i luften og lader sig lokke med på et hotelværelse, for blot at vågne op i hovedet næste morgen i et badekar fyldt med is, og minus den ene nyre.

Disse rygter og vandrehistorier har stor social værdi, fordi de dramatisk beskriver makabre hændelser som sande. Det betyder for

det første, at de symboliserer vores angst for moderne medicin og vores uro ved den måde, lægevidenskaben nu overskrider fysiske grænser, som tidligere har ligget fast krop og krop imellem. For det andet forholder de sig kritisk til social uretfærdighed og forstærker derved solidaritet og intensiverer gruppetilhørsforhold. For folk, der føler sig marginaliserede af det etablerede samfund, er rygtedanelse og vandrehistorier en vigtig måde at artikulere kontrol over begivenheder, der faktisk er uden for deres kontrol. Disse mundtligt overførte historier giver en fortolkning af sociale og økonomiske forhold ved at sætte dem ind i en narrativ ramme, der genfortæller virkelige eller fiktive begivenheder ud fra et verdenssyn, som tilhørerne kan identificere sig med. Rygter og vandrehistorier er derfor vigtige, om end ofte oversete, faktorer i processer, der mobiliserer folkemængder, fører til boykot af varer eller ydelser, og som svækker etablerede, elitære institutioners prestige.

'Dirty Pretty Things'

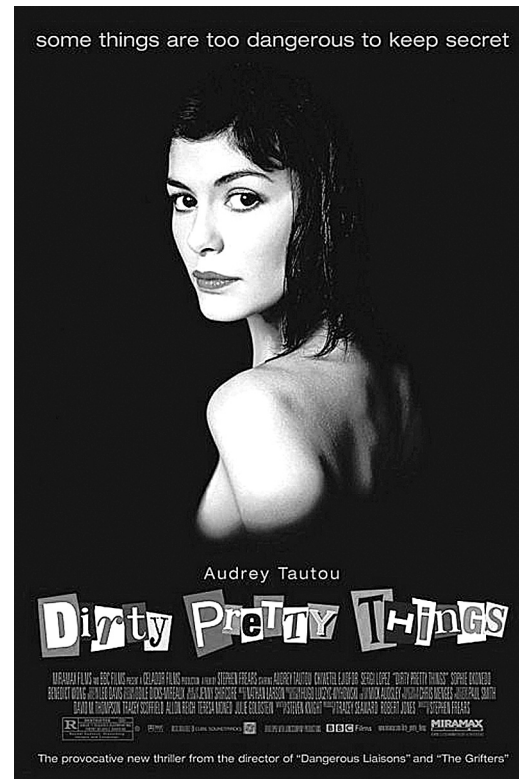
Hverken rygter eller vandrehistorier behøver at bygge på historiske begivenheder, men som historiske fænomener er de dybt forankrede i både populærkultur og i vores opfattelse af etik og social retfærdighed. Stephen Frears' film 'Dirty Pretty Things' (2002) illustrerer, hvordan den ulovlige organhandel og global, neoliberal kapitalisme producerer et dilemma mellem, hvad der er medicinsk muligt, og hvad der er etisk værdigt.

Filmen foregår i West London og er optaget i snuskede, labyrintiske stræder, hvor mange illegale

indvandrere hutler sig igennem livet på må og få. Okwe er en nigeriansk læge, der arbejder døgnnet rundt, dels som taxachauffør og dels som natportier på et hotel. Trods den udmarvende tilværelse på Londons skyggeside er han et hæderligt menneske med hjertet på rette sted. Ironien er derfor dobbelt, da han finder et

for sig, for, som Juan siger, drejer hele foretagendet sig om at gøre folk lykkelige: de syge, donorerne, og selvfølgelig Juan selv. Okwe ser en dødssyg somalier med et inficeret operationssår og vil intet have at gøre med Juans kyniske forretning. Men det varer ikke længe, før Okwes anstændighed bliver sat på en alvorlig prøve. Hans

platoniske veninde Senay, en sky tyrkisk pige, bliver involveret i Juans onde foretagende, da hun med immigrationsmyndighederne i hælene desperat beslutter at bytte sine nyre for et pas. Juan udnytter hendes desperation til at skrupe prisen en ekstra tand op. Han vil også have hendes mødom. Okwe indvilliger i at fjerne Senays nyre. Filmen ender med et formidabelt rolleskift, idet Okwe, Senay og deres

menneskehjerte i et tilstoppet toilet på hotellet. Han opdager, at hotellets overportier Juan er medlemmand i et netværk af ulovlige organtransplantationer, hvor illegale indvandrere sælger deres nyre for at få forfalskede identifikationspapirer.

Juan hylder England som det 'smukke land', hvor enhver er sin egen lykkes smed. Han presser Okwe til at udføre operationerne

hjelperne snører Juan, bedøver ham, fjerner hans nyre og snupper betalingen og de falske pas, så de kan flyve hvorhen i verden, de vil.

'Dirty Pretty Things' spænder en stram tråd mellem engageret socialrealisme og vandrehistorier om den ulovlige handel med menneskelige organer. Denne spænding er styret af filmens åbenlyse etiske og sociale kritik både af de vilkår, som muliggør

grov udnyttelse, og af den globale, neoliberale kapitalisme, som sortbørshandlen trives under. 'Dirty Pretty Things' visualiserer skyggesiden af vestens veletablerede samfund på en humoristisk og uhyggelig måde, og filmen har alle de karakteristiske træk ved en klassisk vandrehistorie. På nær den lykkelige slutning er historien sandsynlig uden at være sandfærdig. Den handler om grufulde hemmeligheder, den postulerer en sammensværgelsesteori med hospitaler og læger som aftagere af de illegale organer, og i sidste ende fungerer filmen som en protest mod myndighedernes manglende indsats for at komme sortbørshandlen til livs. Samtidig tegner denne film et sjældent portræt af mennesker, der officielt ikke eksisterer i EU's fine, regulerede, menneskerettighedsbevidste nationer. Den stiller det retoriske spørgsmål, som den ulovlige globale handel med menneskelige organer uvægerligt rejser: hvad er et liv værd?

Både organdonation og den ulovlige handel med organer har etiske aspekter, der nøje bør overvejes i international sammenhæng. Ved at betragte menneskelige organer som udvekslede gaver snarere end som 'varer' er det muligt at udstikke etiske forpligtelser og modydelse, for som Mauss skrev, er gaven stadigvæk en del af den person, der gav den væk. ■

Videre læsning:

Campion-Vincent, Véronique. Organ Theft Legends. Jackson: University Press of Mississippi, 2005.

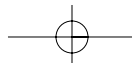
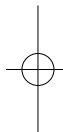
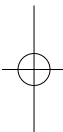
Mauss, Marcel. Gaven. Forord af Anne Knudsen. Oversættelse Elisabeth Ellekjær. Viborg: Olesen Offset, 2000.

Tilney, Nicholas L. Transplant. From Myth to Reality. New Haven: Yale University Press, 2003.

KIRSTEN MØLLEGAARD, PH.D., UNDERVISER I ENGELSK VED UNIVERSITY OF HAWAII AT HILO. HENDES FORSKNINGSMÅRÅDE BYGGER PÅ NARRATIV TEORI OG INKLUDERER RYGTER OG VANDREHISTORIER SOM LED I FOLKLORE OG FILMSTUDIER.

Foto, Anna White.

INTRODUKTION	3
SKYGGE-ANTROPOLOGI AF RANE WILLERSLEV, NILS BUBANDT OG CHRISTIAN SUHR	4
GHETTOPRÆSIDENTEN OG SÆBEBOBLERNE - en historie om popstjerner i Kampala, Uganda AF NANNA SCHNEIDERMANN	10
"SÅ TÆT PÅ USA, SÅ LANGT FRA GUD" AF REGNAR KRISTENSEN	18
MODERNE PROFETER OG INTERNATIONALE SKYGGER Forestillinger om lokal magt i Østtimors demokratiseringsproces AF MAJ NYGAARD-CHRISTENSEN	26
OM AT VOKSE I SKYGGEN AF MARTIN DEMANT FREDERIKSEN	34
NÅR GLOBALISERINGEN ER ET BLOWJOB AF ANE BONDE ROLSTED	40
SORTBØRSHAJER I HVIDE KITLER Historier om den illegale handel med menneskelige organer AF KIRSTEN MØLLEGAARD	48